

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART

UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

8^E JAARGANG

WOENSDAG 29 AUGUSTUS 1923

No. 400

INHOUD

DE NEDERLANDSCHE BANK EN DE JAVASCHE BANK I door <i>Mr. G. Vissering</i>	Blz. 754
Spoorwegtariëven door <i>Mr. E. F. M. van Meerbeke</i>	757
De houding der Arbeidsbeurzen tegenover den Loonstrijd door <i>Ir. W. Maas Geesteranus</i>	759
Scheepvaart-ondersteuning in het Buitenland II door <i>Mr. F. W. A. de Kock van Leeuwen</i>	760
BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:	
Het Bevolkingsvraagstuk in Frankrijk door <i>Prof. Bertrand Nogaro</i>	761
AANTEKENINGEN:	
Schadevergoeding en intergeallieerde schulden	762
De Britsche kolonexport in de laatste maanden	762
INGEZONDEN STUKKEN:	
De Salarissen der Rijksambtenaren in verhouding tot de waardevermindering van het geld door <i>C. H. Westrik</i> , met Naschrift door <i>Mr. Dr. J. H. van Zanten</i>	763
MAANDCIJFERS:	
Postchèque en Girodienst.....	765
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.....	766—772
Geldkoersen.	Effectenbeurzen.
Wisselkoersen.	Goederenhandel.
Bankstaten.	Verkeerswezen.

INSTITUUT

VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Algemeen Secretaris: *Mr. G. W. J. Bruins*.
 Redacteur-Secretaris van het weekblad: *D. J. Wansink*.
 Secretariaat: *Pieter de Hooghweg 122, Rotterdam*.
 Aangeteekende stukken: *Bijkantoor Ruijge Plaatweg 37*.
 Telefoon Nr. 3000. Postchèque- en girorekening
 Rotterdam No. 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 25,— per jaar. Losse nummers 50 cents.

Leden en donateurs van het Instituut ontvangen het weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande ontvangen de abonné's, leden en donateurs kosteloos, voor zoover daaromtrent niet anders wordt beslist.

Advertenties f 0,50 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: *Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-Maatschappij, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage*.

28 AUGUSTUS 1923.

Veel stof tot opmerkingen geeft de geldmarkt ook deze week niet. De geheele situatie is onveranderd gebleven. Geld ruim en geen wissels.

* * *

Op de wisselmarkt heeft de onzekere stemming zich aanvankelijk onverminderd doen gelden. Vast waren b.v. op 22 dezer Fransche Francs, die voor Engelsche (Fransche?) rekening op 14,52½ uit de markt genomen werden. Plotseling keerde de stemming op

politieke berichten en liep de koers bijna in eens tot 14,15 terug, d.i. dus bijna 3 pCt. Het is dus zeer wel te begrijpen, dat men zich zoo veel mogelijk onthoudt. Tegen het eind der week is er echter eenige teekening in den francs-koers gekomen en was de stemming bepaald willig te noemen; het slot was voor Parijs 14,54 en voor België 11,90.

* * *

Op den weekstaat van De Nederlandsche Bank geeft de post binnenlandsche wissels een stijging van ruim f 2 miljoen te zien. Deze stijging laat zich vrijwel geheel verklaren uit de credietwischen van den Staat. Nadat gedurende een aantal weken in het geheel geen schatkistpapier rechtstreeks bij de Bank geplaatst was, blijkt thans weder voor een bedrag van f 2 miljoen aan dit papier bij de Centrale Credietinstelling te zijn ondergebracht. De beleeningen vertoonen een daling van f 2,9 miljoen, welke nagenoeg uitsluitend de effectenbeleeningen betreft en voor rekening komt van de Hoofdbank en de Agentschappen.

Het renteloos voorschot aan het Rijk blijkt in de afgelopen week met f 14 miljoen te zijn vermeerderd. De metaalvoorraad der Bank bleef vrijwel op dezelfde hoogte. De post papier op het buitenland steeg met f 3,1 miljoen. De diverse rekeningen op de actiefzijde der balans noteerden f 9,3 miljoen lager dan verleden week.

De biljettencirculatie steeg met f 1,2 miljoen. De rekening-courant-saldi blijken met f 6,3 miljoen te zijn toegenomen. Het beschikbaar metaalsaldo stelde zich f 1,4 miljoen lager.

LONDEN, 25 AUGUSTUS 1923.

De geldmarkt is, niettegenstaande het feit dat er slechts weinig schatkistwissels vervielen, gedurende de geheele afgelopen week vrij ruim gebleven. Stortingen op nieuwe leeningen en spoorweg- en andere dividenden veroorzaakten evenwel belangrijke geldverplaatsingen. Daggeld noteerde niet hoger dan 2½ pCt. Zevendaags-geld was tegen denzelfden prijs verkrijgbaar.

Disconto's waren iets flauwer dank zij de toenemende schaarschte aan handelswissels.

2-maands prima bankaccept	3— ¹ / ₁₆ pCt.
3-maands idem	3 ¹ / ₈ — ³ / ₁₆ pCt.
4-maands idem	3 ¹ / ₄ — ⁵ / ₁₆ pCt.
6-maands idem	3 ³ / ₄ — ⁷ / ₈ pCt.

DE NEDERLANDSCHE BANK EN DE JAVASCHE BANK.

Ik zou mij kunnen begrijpen, wanneer het buitenstaanders in deze quaestie ging dwarrelen voor de oogen. Het regent stukken in de pers, verschillende interviews, andere bladen nemen die ten deele weder met commentaren op; het te berde gebrachte feitenmateriaal is overweldigend en voor buitenstaanders bijna niet te overzien; te meer daar van de verschillende zijden volkomen tegenstrijdige feiten vermeld schijnen te worden.

Toch is de oplossing vrij eenvoudig, mits wij twee zaken scherp in het oog houden:

- 1o. het verschil in opvatting in juridische richting en in economische richting;
- 2o. de tijdstippen waarop de gerelateerde feiten zich hebben voorgedaan.

In deze dupliek, waarvoor de E.S.B. mij welwillend de plaatsruimte aanbiedt, zal ik in hoofdzaak bespreken de repliek van Mr. Gerritzen, in twee artikelen verschenen in de nummers van de E.S.B. van 1 en 8 Augustus; ik wil daarbij echter ook trachten te behandelen en ten deele te weerleggen het perscommuniqué van een interview van den eersten plaatsvervangenden president van De Javasche Bank, den heer K. F. van den Berg, die tijdelijk in het land vertoeft, aangezien dat interview feitelijk over dezelfde quaestien loopt en dus als eene aanvulling van de artikelen van Mr. Gerritzen moet worden aangemerkt.

Het meest uitgebreide overzicht van dat interview heb ik tot nu toe in de Dagelijksche Beurscourant van Vrijdag 3 Augustus gevonden; dat courantenoverzicht zal ik dus als punt van uitgang voor de mededeelingen van den heer Van den Berg aannemen.

De heer Gerritzen zegt in zijn artikel in de E.S.B. van 1 Augustus nadrukkelijk, dat het debat tusschen hem en mij niet loopt over diepgaande problemen van bank- en muntpolitiek, maar enkel en alleen over de goudafgiften van De Nederlandsche Bank aan De Javasche Bank, waarover gehandeld wordt op pag. 17—19 van het laatste jaarverslag van den President der Nederlandsche Bank, en over hetgeen in verband daarmee door dien President werd opgemerkt en medegedeeld.

De heer Gerritzen heeft daarmee den juridischen kant van de zaak tot grondslag van zijn debat gemaakt; De Nederlandsche Bank (in casu in mijn persoon q.q.) heeft in het laatste jaarverslag evenwel juist de economische betekenis van de daarin vermelde feiten en handelingen willen doen uitkomen en beschouwt de quaestien in geschil juist als veel meer diepgaande problemen van bank- en muntpolitiek. Op die wijze moeten Mr. Gerritzen en ik noodwendig langs elkan- der heen blijven redeneeren. Ik zal trachten aan dit bezwaar tegemoet te komen, door gedeeltelijk den heer Gerritzen op het feitelijke en juridische terrein te volgen. Ik doe dit hier ter plaatse evenwel slechts noodgedwongen; immers dat geschil met zijne juridische bewijsvoeringen wederzijds, is niet belangwekkend genoeg voor de lezers van de E.S.B. en ligt bovendien buiten hunne competentie, omdat tot staving dier beweringen schriftstukken zouden overgelegd moeten worden en getuigen of deskundigen gehoord zouden moeten worden. Het forum der E.S.B.-lezers is hiervoor niet geschikt.

Ik wil dus als hoofdzaak van mijn betoog aanhouden de economische zijde van de quaestie, inderdaad de problemen van munt- en bankpolitiek, welke aan De Nederlandsche Bank aanleiding hebben gegeven tot hare uitingen op blz. 17—19 van het laatste jaarverslag.

En dan moet m.i. op den voorgrond worden geschoven de vraag: wat behoort eene circulatiebank in de gegeven omstandigheden te doen, niet wat *kan* zij doen volgens eene juridische interpretatie van haar wettelijk octrooi en hare Statuten en van de uitzonderingsmaatregelen, die tijdelijk daarnaast getroffen

zijn met het oog op den oorlogs- en crisistoestand.

Eene circulatiebank *kan* zeer veel doen; zij heeft eene groote macht in de maatschappij en op de geldmarkt. Des te scherper moet zij zich rekenschap geven van hare handelingen en kritiek op zichzelf uitoefenen, of zij het algemeen belang wel voldoende in het oog houdt.

Eene circulatiebank kan een grooten invloed uitoefenen ten goede, maar ook ten kwade; zij kan de geld- en discontomarkt sterk beïnvloeden; zij kan inflatie maken; zij kan een Gouvernement steunen in verkeerd opzicht, door middelen te verschaffen voor het voeren van eene verkeerde landspolitiek; zij kan bewerken, dat de vlottende schuld bij haar wordt ondergebracht met voorbijgaan van de belangen van de open geldmarkt; zij is in staat aldus hare uitzettingen kunstmatig te vergrooten en aldus abnormaal groote winsten te maken. Dat alles *kan* zij doen; het is juridisch mogelijk volgens hare Statuten en vooral ook door die juridische mogelijkheden; welke die uitzonderingsmaatregelen haar openen; maar is zij gedechargeerd met een beroep op die juridische mogelijkheden? Mij dunkt, neen. Hare directie moet veel verder gaan. Deze moet in de eerste plaats zich afvragen, of zij het algemeen belang wel het best dient door tot deze *mogelijke* handelingen te komen. Daarin ligt een van de grootste verschillen in aard tusschen eene particuliere bank en eene circulatiebank. De particuliere bank moet in de eerste plaats de belangen harer aandeelhouders in het oog houden; de circulatiebank moet het algemeen belang laten voorgaan, en zal aldus doelbewust tot handelingen moeten komen, die voor eene particuliere bank als slechte koopmanschap zouden worden betiteld. De circulatiebank kan geroepen zijn tot eene steunactie in het algemeen belang, welke haar financieel op offers kan komen te staan. Zoo moge De Javasche Bank met de eene hand op het hart, met de andere op de Statuten met fier opgeheven hoofd kunnen verklaren, dat zij volgens de voorschriften van hare Statuten tot eene verdeling van de winst tot 166 pCt. op de aandelen kan en moet komen; toch kunnen wij dan niets gevoelen voor dat argument en stellen wij daartegenover de vraag: hoe zijt Gij aan die winst gekomen? Is het van het standpunt van eene circulatiebank behoorlijk, dat Gij een dergelijk bedrag, op die wijze verkregen, als winst boekt en volgens Uwe statuten tot uitdeeling brengt? Hier staat het economische, het bank-politieke standpunt lijnrecht tegenover het juridische; en dan is het juridische voor ons niet meer overtuigend. Want wee de circulatiebank, die te veel volgens juridische begrippen zou bestuurd woren! Zij zou hare roeping missen en als circulatiebank ten slotte ondergaan, al zou zij juridisch nog zoo sterk staan.

Het kenmerkende van het geheele betoog van Mr. Gerritzen nu is de zuiver juridische lijn, die daarin gevolgd is. Mr. Gerritzen maakt het mij niet gemakkelijk; volgens de methode van sommige advocaten ontkent hij alle feiten en feitjes, en legt de bewijslast daarvan aan de tegenpartij op. Ik kan Mr. Gerritzen niet op den voet volgen, want om tegenover eene ontkenning bewijs te leveren heeft men veel meer ruimte nodig; alleen tegenover het twee-artikelen-betoog van Mr. Gerritzen zou ik dan wel meer dan een vier-artikelen-betoog moeten leveren! Die methode van Mr. Gerritzen brengt bovendien de eigenaardige moeilijkheid mede, dat ik, om het gevraagde bewijs te leveren, wel genoodzaakt zou zijn brokken uit ambtelijke besprekingen en stukken uit correspondentie op te halen en hier ten deele publiek te maken, waartoe ik op het oogenblik nog niet zou wenschen over te gaan. Toch zal ik hem op eenige feitelijke beweringen te woord staan.

De heer Gerritzen zegt dan:

„De heer Vissering houdt vol dat De Nederlandsche Bank door hare goudafgifte aan De Javasche Bank aan deze een steun verleende, waarom door die bank gevraagd was. Zij ontkent dat feit uitdrukkelijk.”

De heer Gerritzen stelt zich dan op het gestreng juridische standpunt van het begrip *betaling* volgens het Burg. Wetboek en ziet in iederen vorm van volvoering aan eene vraag eene *betaling*. Waar De Javasche Bank in rekening eene vordering had op De Nederlandsche Bank en De Nederlandsche Bank goud afgaf, was dit dus volgens hem *betaling*. Tot betaling van zijne schulden is ieder verplicht; de verplichting voor De Nederlandsche Bank tot betaling harer biljetten met metaal was niet officieel opgeheven; immers de Regeering had van de bekende machtiging tot opschorting dier verplichting nog geen gebruik gemaakt; de afgifte van goud was dus de zuivere nakoming van een betalingsverplichting en droeg dus niet het karakter van steun aan de Indische circulatiebank; aldus het juridische betoog van Mr. Gerritzen. Laten wij zien in hoeverre dit van economisch standpunt kan volgehouden worden.

Tusschen 11 April 1914 en 5 September 1919 hebben 140 mutaties in den omvang van het earmark-dépôt plaats gevonden. Tot 16 Mei 1917 hadden er voortdurend bijvoegingen op en terugstortingen van het speciedépôt plaats, waardoor dit over langere periodes betrekkelijk op één hoogte bleef; tot dien datum overtrof het de f 11,1 miljoen niet. Na 16 Mei 1917 neemt de belangrijke vergrooting reeds een aanvang, zelfs tot f 35 miljoen (op 14 December 1918), doch nog steeds hadden ook terugbetalingen plaats. Eerst na 31 December 1918 blijft de beweging eenzijdig van steeds verdere vergrooting, inclusief de Sovereigns, tot ongeveer f 86.200.000 op 5 September 1919, op welken datum de bereidverklaring van De Nederlandsche Bank tot het verder vergrooten van het earmark-dépôt een einde had genomen. Die mutaties werden steeds per brief aangevraagd. In den lateren tijd ging telefonisch overleg daaraan meermalen vooraf. Die brieven waren meestal volgens een zelfde schablonen. Ik zal eenige typische brieven daaruit lichten:

8 Februari 1918:

„Wij verzoeken U beleefd om van onze rekening naar ons te Uwen kantore berustend specie-dépôt te willen overbrengen een bedrag van f 500.000 in gouden munt, waarna dit specie-dépôt zal bedragen f 14.000.000 aan gouden munt.

Uwe schriftelijke bevestiging, dat Gij aan ons verzoek hebt voldaan zien wij gaarne tegemoet, etc.”

4 September 1919:

„Onder verwijzing naar onze correspondentie van 13 en 14 Mei l.l. betreffende het earmarken van Sovereigns, verzoeken wij U aan ons specie-dépôt toe te voegen 330.000 Sovereigns, waarna dit dépôt zal bedragen f 50.000.000 gouden Nederlandsche munt en 2.560.000 Sovereigns. Wij zien Uwe schriftelijke bevestiging tegemoet, dat Gij aan ons verzoek hebt voldaan.” enz.

Dit zijn twee voorbeelden uit verschillende tijdstippen uit een menigte brieven die van gelijke strekking waren.

Was dat nu een wijze van redigeeren van brieven, die betrekking hadden op *betaling* waartoe wij *verplicht* waren? Dat is toch moeilijk vol te houden. De heer Van den Berg komt dan ook in zijn interview in dit opzicht geheel in tegenspraak met Mr. Gerritzen. Hij zegt:

„De verhouding tusschen De Nederlandsche en De Javasche Bank inzake de metaalafgifte werd beheerscht door de z.g. earmark-overeenkomst, waarbij De Nederlandsche Bank op zich nam om desgevorderd (spatieering van mij. G. V.) voor het van De Javasche Bank bij haar staande te goere standpenningen uit haren metaalvoorraad af te staan en deze als een afzonderlijk speciedepôt voor De Javasche Bank in bewaring te nemen.”

En verder:

„Mr. Vissering legt er in zijn laatst verschenen artikel den nadruk op, dat de goudafgiften op verzoek van De Javasche Bank geschieden en dat De Nederlandsche Bank bij dat afgeven van goud steeds deed uitkomen, dat het alleen gebruikt mocht worden voor vergrooting van de encaisse métallique. Deze wedergave sticht verwarring;

want het stellen van die voorwaarden was niet noodig (cursiveering van mij. G. V.), aangezien de geheele earmark-overeenkomst berustte op de noodzakelijkheid de metaaldekking van De Javasche Bank te eeniger tijd met van De Nederlandsche Bank te betrekken standpenningen te kunnen aanvullen. Ook in de verzoeken van De Javasche Bank ligt niets ongewoons, omdat dit het eenige middel was om de earmark-overeenkomst uit te voeren” (zie voor beide citaten Dagel. Beurscourant bovengen.).

Blijkt uit deze gegevens niet voldoende, dat het initiatief in deze *niet* van De Nederlandsche Bank uitging, gelijk wel het geval was met Spanje, Zweden, Zwitserland, enz.?

De Nederlandsche Bank heeft honderdduizenden crediteuren; ieder houder van een bankbiljet is een crediteur. Waarom weigerde zij aan al die honderdduizenden goudafgifte en waarom maakte zij alleen eene uitzondering voor De Javasche Bank? Omdat het Uw eigen belang was, zegt Mr. Gerritzen. Eigenbelang? Dan toch alleen het belang van de gemeenschap, omdat wij de koloniale zusterinstelling in staat wilden stellen hare encaisse métallique op peil te houden bij de toeneming harer obligo's. En wij hielpen bepaaldelijk voor dit doel; de heer Van den Berg erkent dit uitdrukkelijk! De Javasche Bank wist dus, dat het voor dit doel was; het gold dus niet enkel eene eenvoudige betaling; het was eene gecompliceerde handeling, welke beoogde steun te verlenen aan De Javasche Bank voor verhooging van hare encaisse métallique.

De Nederlandsche Bank is echter veel verder gegaan. Zij heeft dikwijls te kennen gegeven, dat het door haar afgestane goud dan ook voor geen ander doel gebruikt mocht worden. Alleen op grond van dit motief heeft zij het goud afgestaan, als uitzonderingsmaatregel tegenover De Javasche Bank en nog wel tegen den voordeelingen prijs van vóór den oorlog.

Toen de gulden disagio ging doen tegenover den dollar, heeft De Nederlandsche Bank herhaaldelijk bij gelegenheid dier afgiften aan De Javasche Bank te kennen gegeven, dat zij zelve in de gegeven omstandigheden niet den koers van den Nederlandschen gulden in de open markt wenschte te steunen, omdat dit in de gegeven omstandigheden op den duur niet mogelijk zou blijken; zij vroeg daarom bij herhaling of De Javasche Bank eventueel wel chèque New York of goud zou afgeven voor dat doel. Immers dan zou er feitelijk een „lek” ontstaan in de politiek van De Nederlandsche Bank, doordat De Javasche Bank handelingen zou verrichten in strijd met de politiek der Nederlandsche Bank, en nog wel daartoe in staat gesteld door de goudafgiften van De Nederlandsche Bank aan haar. Daarom wees De Nederlandsche Bank met nadruk op de noodzakelijkheid, dat de beide circulatiebanken in dit opzicht één lijn zouden trekken, en vroeg De Nederlandsche Bank de verzekering van De Javasche Bank, dat deze De Nederlandsche Bank van hare goudpolitiek geregeld op de hoogte zou houden. Mr. Gerritzen zegt op blz. 673 E. S. B., dat noch aan hem, noch aan De Javasche Bank iets bekend is van eene dergelijke belofte! Het kan zijn, dat Mr. Gerritzen dat niet weet; maar wie verschaft hem de autoriteit om dat ook te verklaren uit naam van De Javasche Bank? Tegenover die pertinente ontkenning van Mr. Gerritzen zou ik hier eigenlijk moeten publiceeren extracten uit een aantal besprekingen met heeren van de Javasche Bank; zoowel Gedelegeerden uit Amsterdam, als Directieleden uit Indië; tot eene dergelijke publicatie kan ik echter nog geen vrijheid vinden. Tegenover de ontkenning van Mr. Gerritzen wil ik volstaan met eene even pertinente bevestiging mijnerzijds; en als Mr. Gerritzen dit niet kan aanvaarden, dan geef ik hem de vrijheid te mijnen kantore te komen om inzage van die stukken te nemen. Dan blijft over zijne ontkenning mede uit naam van De Javasche Bank. Ik kan niet begrijpen, dat De Javasche Bank hem machtiging kan hebben gegeven, om aldus uit haar naam te spreken, zoo volkomen in strijd met verzekeringen door en vanwege hare Directie aan De

Nederlandsche Bank gedaan, dat het ook de wensh van de Javasche Bank is in deze geheel dezelfde lijn te volgen, welke De Nederlandsche Bank in hare goudpolitiek volgt; dat over deze zaak feitelijk niet lang behoeft te worden gepraat, omdat er op het oogenblik (van die bespreking) geen quaestie van is, dat De Javasche Bank op eigen gelegenheid goud uit Indië naar Amerika zou uitvoeren; dat overleg met De Nederlandsche Bank als het ware van zelf spreekt. Dat De Javasche Bank er prijs op stelt te verklaren, dat zij zich steeds zal laten leiden door den geest van samenwerking, waardoor de besprekingen met De Nederlandsche Bank zich hebben gekenmerkt.

Door dergelijke verklaringen is De Javasche Bank toch gebonden!

Later, in 1921, vóór de groote goudverkoop door De Javasche Bank in Amerika, heeft zich nog eens de gelegenheid voorgedaan, dat in eene onderhandeling met één der Heeren van De Javasche Bank over een gebruik, dat deze van een deel van het geëarmarkte goud zou willen maken, uitdrukkelijk is gestipuleerd en bevestigd geworden, dat het door De Nederlandsche Bank afgestane goud voor niets anders gebruikt mocht worden dan voor steun tot aanvulling van de encaisse métallique, en dus natuurlijk ook, dat het niet zou moeten dienen om aan De Javasche Bank de gelegenheid te openen, met het overige deel van hare encaisse métallique handelingen te verrichten, die met deze bedoeling in strijd waren.

Mr. Gerritzen kan nu wel zeggen, dat dit een en ander hem niet bekend is; dat aanvaard ik; maar dan blijkt alleen daaruit, dat hij spreekt over zaken, waarvan hij niet voldoende op de hoogte is. De Javasche Bank zelve zal met de hand op het hart datzelfde niet kunnen verklaren; daarvoor zijn de besprekingen met hare vertegenwoordigers te uitvoerig en te pertinent geweest.

Wij hebben nimmer bezwaar er tegen gemaakt, dat De Javasche Bank goud afgaf aan Amerika; op zichzelf was zij daarin vrij; de winst daarop gemaakt misgunnen wij haar ook niet, mits zij slechts het principe volgt, dat het niet juist is het avans op goud tegenover eene eigen, ten opzichte van goud gedeprecieerde, valuta als een werkelijke handelswinst in de winst- en verliesrekening te brengen, en aldus ter verdeling onder deelgerechtigden in de winst te bestemmen.

Maar waar wij wel tegen opgekomen zijn, is dat De Javasche Bank het middel gevonden heeft om zooveel goud aan Amerika af te geven als een gevolg van de menigte goud, die wij aan haar op haar verzoek hebben afgestaan voor het earmarkedepot, d.i. dus voor het bepaalde doel van opvoering van hare encaisse métallique tegenover de snelle toeneming van hare obligo's; en dat De Javasche Bank die groote winst voor een belangrijk deel slechts heeft kunnen maken, omdat wij voordien ons goud zoo goedkoop aan haar hadden afgestaan als vriendendienst. Mr. Gerritzen, die ons op alle punten zoo fel bestrijdt, geeft dit nochtans in direct toe in het laatste deel van zijn tweede repliek-artikel. Immers hij zegt aldaar:

„De bewering van den heer Vissering, dat De Javasche Bank bij het goud en de saldi, die zij in Amerika had, niet de minste risico heeft geloopt, en niemand daarmede geholpen heeft, is geheel en al uit de lucht gegrepen. *Uit eigen wetenschap is mij bekend, dat De Javasche Bank dat goud en die saldi tot hooge prijzen en ver boven pariteit gekocht heeft, en dat zij deze transacties deed om den Indischen import en export te steunen.*”¹⁾

Hierbij geeft Mr. Gerritzen dus toe, dat dit vrijelijk in Amerika gekochte goud, nadat De Nederlandsche Bank hare goudafgiften had gestaakt, aan De Javasche Bank ver boven pariteit is te staan gekomen! De bron van de groote winst op den verkoop van goud moet dus ook ergens anders gezocht worden!

Mr. Gerritzen houdt nog een uitvoerig betoog, dat De Nederlandsche Bank verplicht was geweest De Javasche Bank in edel metaal te betalen, en dat zilverbons

daarvoor niet gebruikt mochten worden; mitsdien ontkent hij, dat De Nederlandsche Bank vrijwillig een steun zou hebben gegeven aan de Indische circulatiebank door die goudafgiften. Zijn betoog in beide richtingen is ook weder zuiver juridisch. Als die plicht voor De Nederlandsche Bank bestond, waarom heeft dan niemand anders van De Nederlandsche Bank afgifte van goud *geëischt*, en waarom heeft De Javasche Bank dan niet De Nederlandsche Bank gesommeerd tot afgifte van Nederlandsch goud, toen deze na 26 April 1919 (de laatste afgifte van Nederlandsch goud) bezwaar maakte om met die afgifte van gouden tientjes langer voort te gaan?

Het antwoord hierop is gemakkelijk te geven: Of schoon De Nederlandsche Bank juridisch nog verplicht was tot inlossing harer biljetten in gouden of zilveren munt, begreep iedereen, en ook De Javasche Bank, dat het op economische gronden tegen het algemeen belang was om die afgifte van edel metaal te eischen. Ware dit toch geschied, dan zou een overleg met de Regeering in Den Haag voldoende geweest zijn voor de Regeering om onverwijd de maatregelen te nemen om De Nederlandsche Bank van deze verplichting te ontslaan.

Zijn betoog omtrent de niet toelaatbaarheid om met zilverbons te betalen, is evenmin van eenige kracht. Waarom werden de zilverbons in het leven geroepen? Ik zelf heb het voorstel aan de Regeering daartoe gedaan, dus meen ik over de origine te mogen oordeelen. Niet alleen eene vergroting van de hoeveelheid kleine circulatiemiddelen was noodig, maar het zilver werd vastgehouden; als met een tooverslag was het verdwenen uit de circulatie. Wij moesten dus vooral in de plaats van dat verdwenen zilver een tijdelijk hulpmiddel hebben; daarom werden de zilverbons geschapen; hun taak was om tijdelijk de rol van het opgepote zilver te vervullen, meer nog dan om de hoeveelheid circulatiemiddelen van kleine coupure te vergroten. Het aanvankelijk gevraagde kleine bedrag van f 25 miljoen toch wees in die richting, alsook de naam *zilverbon*, in tegenstelling met bijv. de *Treasury Notes* in Engeland. Deze laatste waren zuiver muntpapier; de zilverbons waren zuiver bons om tijdelijk zilver te vervangen; vandaar dan ook, dat De Nederlandsche Bank verklaarde deze zilverbons niet te zullen beschouwen als muntpapier in den zin van artikel 16 en 31 van haar Octrooi, zoodat door uitgifte van die bons het recht voor den Staat op een aandeel in hare winst niet verloren zou gaan. Die zilverbons konden dus in ieder opzicht tijdelijk de rol van onze grove zilveren munten vervullen. Zij werden dan ook ten volle als wettig betaalmiddel bestempeld, en indien wij De Javasche Bank ter voldoening van eene vordering hadden willen *betalen*, dan zou zij de aanneming van zilverbons nimmer hebben kunnen weigeren. Als De Javasche Bank de dwaasheid gehad zou hebben om met alle geweld meer metaal van ons op te eischen voor betaling van hare vordering op ons dan eventueel met zilverbons onzerzijds gekweten had kunnen worden, dan zou dit unicum van optreden in de geheele wereld onverwijd gevolgd kunnen zijn door eene verhooging van het geautoriseerde bedrag van zilverbon-uitgifte.

Al deze redeneeringen van Mr. Gerritzen in juridische richting zijn dus van nul en geener waarde tegenover de economische opvatting voor de oplossing van deze geldproblemen, welke door de omstandigheden geboden was. Al die redeneeringen van Mr. Gerritzen moeten evenwel slechts dienen om te ontzenuwen ons argument, dat de afgifte van goud aan De Javasche Bank eene welwillenheid was.

Indien men in den gedachtengang van Mr. Gerritzen doorredeneert, zou men tot eigenaardige gevolgtrekkingen moeten komen. Dan zouden toch de noodmaatregelen door de Nederlandse Regeering genomen om den goudvoorraad van De Nederlandsche Bank te beschermen, alleen niet van kracht geweest zijn tegenover De Javasche Bank. De Javasche Bank

¹⁾ Curs. van mij. G. V.

echter was door soortgelijke noodmaatregelen beschermd door de Indische Regeering; zij zou dus in de eigenaardige positie zijn gekomen, dat zij zelve tegen elke goud-onttrekking volkomen beschermd zou zijn geweest, en daarnaast onbeperkt aanspraak had kunnen maken op den goudvoorraad der Nederlandsche Bank. Aangenschapen, zelfs, dat die wonderlijke positie zou zijn geschapen, dan zou dit desnoods nog te verdedigen zijn geweest met het oog op een algemeen Nederlandsch en Koloniaal belang, indien dit ware aan te toonen geweest. Het spreekt echter van zelf, dat eene dergelijke positie alleen had geschapen kunnen worden in de veronderstelling, dat de Koloniale Circulatiebank van die abnormale regeling geen misbruik, althans geen gebruik uit winstbejag zou mogen of kunnen maken.

Het was bij den aanvang en gedurende den oorlog zeer moeilijk te voorzien tot welke consequentiën die beschermingsmaatregelen zouden leiden; aan de circulatiebanken was daarbij eene groote mate van vrijheid van handelen gelaten, omdat men a priori kon aannemen, dat die instellingen althans dat groote vertrouwen niet zouden beschamen, en vóór alles het algemeen belang in het oog zouden hebben gehouden, hun eigen belang ten minste niet sterk naar voren zouden hebben gebracht. Derhalve, ook indien geen enkele afspraak was gemaakt of toezegging was gedaan van de zijde der Koloniale Circulatiebank, had zij uit den aard van de zaak een voortgezet overleg hebben moeten zoeken met de Nederlandsche Circulatiebank over het gebruik van dat onder abnormale omstandigheden afgestane goud; en daarom is ook het beroep van De Javasche Bank op hare zelfstandigheid om over hare encaisse métallique te kunnen beschikken, vergradat zij die goudse métallique zou had kunnen vergrooten met het goud uit Nederland, afgegeven onder zoo abnormale omstandigheden en op grond van zoo bijzondere motieven, volkomen misplaatst. Het heeft toch nooit in de bedoeling der Regeering gelegen bij het nemen der bekende noodmaatregelen, welke afwijkingen van de octrooien der Circulatiebanken toelieten, dat slechts één der beide banken alle voordelen, daaruit voortspruitende, voor zichzelf zou houden en zelfs geen overleg daarover met het andere instituut zou plegen. Circulatiebanken zijn toch geen gewone banken; aan haar wordt toch het goud van de gemeenschap toevertrouwd; de achter haar liggende gemeenschappen hebben toch zekere rechten daarop; die rechten moeten voor beide toch in zekere mate parallel loopen, vooral indien zij het doel hadden elkander te steunen. Uit dat moreele verband mag toch niet één der banken zich losscheuren, indien de gelegenheid zich voordoet daaruit een groot particulier profijt te trekken, op grond, dat zij „hare zelfstandigheid als Koloniale Circulatiebank wil handhaven”. Indien was in deze eene moreele plicht geweest, zelfs overleg op dit punt geen bindende toezeggingen of beloften waren gedaan.

Het is eene fout, zoowel van Mr. Gerritzen als van de Directie van de Javasche Bank, dat zij naast hunne juridische bewijsvoering de Koloniale Circulatiebank te veel beschouwen als eene particuliere bankinstelling, die vóór alles haar eigen onafhankelijkheid en haar eigen profijt heeft te dienen. Heeft Mr. Gerritzen wel ooit de zaak van dien kant bekeken?

(Wordt vervolgd).

G. VISSERING.

SPOORWEGTARIEVEN.

De thans in tal van Nederland geldende spoorwegtarieven blijven in de dagbladen en geschriften aanleiding geven tot een critiek, die tot de meening voert, dat de meeste Nederlanders met die tarieven ontevreden zijn.

Verklaarbaar moge dit zijn, omdat men nu eenmaal liever minder dan meer betaalt, gerechtvaardigd is het echter niet. De Nederlanders zijn verward, want Nederland had vóór den oorlog zeer lage spoorwegtarie-

ven en sedert 1911 zelfs de laagste reizigerstarieven van Europa.

Door den oorlog is alles duurder geworden en ook van de spoorwegtarieven was verhooging uit den aard van de zaak niet te vermijden.

In sommige landen was die verhooging belangrijker, in andere weer geringer dan in Nederland, maar die heel veel gewicht leggen deze verschillen niet in de schaal. Wat echter een vergelijking van de tegenwoordige Nederlandsche spoorwegtarieven met die van andere landen ten nadeele van Nederland doet uitvallen, is de stand van de wisselkoersen, die de verschillende verhouding tusschen de tarieven van de verschillende landen ingrijpend gewijzigd heeft. Ten onrechte wordt evenwel die voor ons land ongunstige verhouding meestal aan de tariefpolitiek van de Nederlandsche Spoorwegen toegeschreven.

Sedert eenigen tijd zijn intusschen verscheidene prijzen weer begonnen te dalen en ook de spoorwegtarieven voor het vervoer van reizigers en goederen zijn in sommige onderdeelen verlaagd geworden.

Niet genoeg echter naar den zin van het Nederlandsche publiek, dat in dezen tijd van „malaise” van een belangrijke algemeene tariefsverlaging verbetering van den economischen toestand verwacht en meent, dat ook het belang van het spoorwegbedrijf medebrengt, dat daartoe overgegaan wordt.

Want schier algemeen wordt de opvatting gehuldigd, dat de voortdurende achteruitgang van de spoorwegontvangsten aan de hooge tarieven te wijten is en dat verlaging van de tarieven tot uitbreiding van het vervoer en vermeerdering van de bedrijfsinkomsten leiden zal.

Op feiten steunt men daarbij niet, het is een zaak van geveel, onmogelijk was volgen en zekerwijzig hebben zal.

De spoorwegbestuurders van hun kant zien natuurlijk zeer goed in, van hoe groot belang een tariefsverlaging zijn zou, maar zij dragen de verantwoordelijkheid voor het beheer en moeten alles vermijden, wat de spoorwegtekorten nog zou kunnen doen toenemen. En al weten ook zij niet met zekerheid, hoe een verlaging van de tarieven werken zal, zij bezitten toch dienaangaande ervaring. En die ervaring, zoowel in het binnen- als in het buitenland, noopt tot de grootste voorzichtigheid.

Aangenomen mag wel worden, dat een verlaging van de tarieven tot toeneming van het vervoer zal leiden, maar hieruit volgt nog niet, dat ook de opbrengst stijgen zal.

Daarvoor is beslissend de mate, waarin het vervoer toeneemt, want om dezelfde opbrengst te behouden moet die toeneming geschieden in gelijke verhouding als het tarief verlaagd wordt.

Het tarief voor buurtverkeer bijv. beteekent een zoodanige verlaging van de prijzen van de gewone plaatsbewijzen, dat, om een gelijke opbrengst te verkrijgen, een uitbreiding van het vervoer met 30 pCt. noodig is.

Met de wederinvoering van dit tarief, waarop reeds geruime tijd aangedrongen was, besloot de spoorwegdirectie een proef te nemen op een veertigtal baanvakken, op welke blijkens de ervaring de beste uitkomsten verwacht mochten worden. Voorloopig achtte zij het niet geraden de reed te gaan, al hoogen zij onverschillig de Kamers van Koophandel, welke als hun overtuiging te kennen gaven, dat van toepassing van dit populaire tarief ook op andere lijnen vermeerdering van het vervoer in het financieel belang van de Nederlandsche Spoorwegen het gevolg zou zijn.

De spoorwegdirectie had juist gezien, want tot dusver zijn de uitkomsten van de proef weinig bevredigend gebleken: de vervoersvermeerdering van 30 pCt., noodig om dezelfde opbrengst als in 1922 te verkrijgen, werd slechts bereikt in April op 5, in Mei op 10 en in Juni op 3 van de meer dan 40 baanvakken.

En terwijl op de lijnen, op welke geen buurtverkeer ingevoerd werd, in 1923 de opbrengst van April ruim 13½ pCt. lager, van Mei ruim 9½ pCt. hooger en van Juni 19¼ pCt. lager was dan van de overeenkomstige maand van 1922, viel op de baanvakken, op welke het tarief voor buurtverkeer toegepast is, in de drie maanden een achteruitgang waar te nemen, en wel van bijna 14½ pCt. in April, van ruim 6½ pCt. in Mei en van 20 pCt. in Juni, wat toch wel duidelijk bewijst, dat deze tariefsverlaging verlies opgeleverd heeft¹⁾.

Dit geval staat niet op zichzelf, met het goederenverkeer is dezelfde ervaring opgedaan.

Nadat tot vermindering van de gewone vrachtprijzen een lange reeks van speciale tarieven ingevoerd was en ook andere maatregelen met dezelfde strekking genomen waren, werd met ingang van 1 Januari 1923 het tarief voor bestelgoed voor afstanden tot 100 KM. belangrijk verlaagd.²⁾

Hoe deze tariefsverlaging werkte, blijkt uit de opbrengst gedurende de maanden Januari t.m. Mei:

1921	f 3.172.654
1922	„ 3.096.201
1923	„ 2.464.344

Inderdaad sprekende cijfers!

Een ander voorbeeld: Speciaal Tarief No. 16 voor het vervoer van groenten en fruit naar het buitenland, dat toch reeds een groot voordeel gaf, werd voor de maanden Januari, Februari en Maart 1923 verlaagd met 25 pCt., wat neerkwam op een vermindering van 52 pCt. van de normale vrachtprijzen. Slechts indien een vervoer van ten minste 4000 wagens gedurende deze drie maanden bereikt werd, zou door deze verlaging geen verlies geleden worden.

Het resultaat was echter, dat slechts 3267 wagens vervoerd werden!

Ten slotte moge nog op het buitenland gewezen worden, waar in verscheidene landen tot tariefsverlaging besloten werd, niet omdat daarvan geldelijk voordeel verwacht werd, maar ofschoon men overtuigd was, dat gerekend moest worden op een vermindering van de opbrengst, waarin men door bezuiniging trachtte te voorzien.

Het meest volledig bekend geworden zijn de resultaten van de tariefsverlaging in Denemarken, welke ook in de Nederlandsche pers de aandacht getrokken heeft.

Daar werden op 1 Mei 1922 de stukgoederentarieven met 25 pCt., de wagenladingstarieven met 12½ pCt. en de veetarieven met 33½ pCt. verlaagd, terwijl op 1 Juli 1922 de reizigerstarieven 10 tot 12 pCt. goedkooper werden.

Op deze maatregelen volgde een toeneming van het goederen- en veevervoer, daarentegen een geringe afneming van het reizigersvervoer, terwijl de inkomsten in het tijdvak April 1922—Januari 1923 verminderden met Kr. 19½ miljoen, zoodat ook hier de tariefsverlagingen, welke waarde op Kr. 30 miljoen per jaar geschat werd, niet gedekt werden door de vervoerstoening.

Geen beter gevolg valt in Engeland waar te nemen, waar de tarieven met ingang van 1 Januari 1923 verlaagd werden met 1/7, d.i. ruim 14 pCt. Terwijl, om een gelijke opbrengst te verkrijgen, het vervoer met 16½ pCt. moest toenemen, bedroeg deze toeneming in de maand Januari 1923 (latere resultaten zijn niet bekend) slechts 3½ pCt., zoodat de ontvangsten met 9³/₁₀ pCt. afnamen. „More passengers, less receipts” schrijven de Engelsche dagbladen.

Tijdens de tegenwoordige „malaise” heeft tot dusver trouwens nergens, voor zoover bekend, een eenigszins belangrijke verlaging van de spoorwegtarieven geleid

¹⁾ Hierbij moet in aanmerking genomen worden, dat Pinksteren met zijn druk reizigersvervoer in 1922 viel in Juni, in 1923 in Mei, wat de vergelijking voor Mei 1923 te gunstig, voor Juni 1923 daarentegen te ongunstig maakt.

²⁾ [Vergelijk pgns. 238 en 358 van den loopenden jaargang. — Red.]

tot een vervoerstoening, welke een stijging van de inkomsten ten gevolge had.

De opvatting, dat slechts tot verlaging van de tarieven overgegaan behoeft te worden om een grooter vervoer en een hoogere opbrengst te verkrijgen, is dan ook onhoudbaar.

Ongetwijfeld hebben de vrachtprijzen invloed op den omvang van het verkeer en het normale verschijnsel is, dat het vervoer door tariefsverhoging afneemt, door tariefsverlaging toeneemt.

Maar dit geldt toch slechts binnen zekere grenzen en zeer zeker mag daaruit niet de gevolgtrekking gemaakt worden, dat een verhoging of een verlaging van de tarieven steeds door een vermindering of een vermeerdering van het vervoer in dezelfde verhouding gevolgd zal worden.

Dan zou immers b.v. bij een tariefsverhoging van 100 pCt. ook het vervoer met 100 pCt. moeten afnemen, m.a.w. er zou in het geheel geen vervoer meer zijn. Dit is even ondenkbaar, als dat een verlaging van de tarieven tot 1/10 met een toeneming van het vervoer tot het tienvoudige gepaard zou gaan.

In hoeverre het peil van de vrachtprijzen en een verhoging of verlaging dezer vrachtprijzen hun invloed doen gelden op den omvang van het verkeer, hangt ten nauwste samen met hetgeen de Duitschers noemen het „Verkehrsbedürfnis”, dat door tal van factoren bepaald wordt, waarvan de economische toestand, welken men juist door tariefsverlaging wil verbeteren, een van de voornaamste is.

Dat door welvaart het verkeer bevorderd wordt, ligt voor de hand. Het publiek koopt meer, de industrie produceert meer en deze goederen moeten vervoerd worden. Maar het publiek reist ook meer, niet alleen voor het doen van zaken, maar ook voor zijn genoeg, want het heeft daarvoor geld beschikbaar.

Maar even duidelijk is, dat door „malaise” het verkeer belemmerd wordt, want dan bestaat aan vervoer minder behoefte en zijn ook de middelen om de vervoerskosten te betalen geringer. Tariefsverlaging en lage vrachtprijzen kunnen dan wel eenig gevolg hebben, maar zijn alleen toch niet voldoende om den invloed van den ongunstigen economischen toestand op te heffen.

Belemmerend werkt ook de concurrentie van andere vervoermiddelen als binnenscheepvaart en automobielen, welke door geringere bedrijfslasten in staat zijn met lage tarieven hun bedrijf toch nog winstgevend te maken.

Hoezeer het verkeer afhankelijk is van andere factoren dan de vervoersprijsen blijkt wel uit het feit, dat de inkomsten van de Nederlandsche Spoorwegen nimmer hooger waren dan in 1920 en 1921, ofschoon toen ook de tarieven voor het vervoer van reizigers en goederen het hoogst waren, en dat zij belangrijk zijn gaan dalen in 1922, hoewel toen de eerste stappen in de richting van tariefsverlaging gedaan werden.

En dat een tariefsverlaging, ook al slaagt zij, toch niet steeds winst oplevert, blijkt uit de resultaten van de herziening van de reizigerstarieven in 1911. Toen werden nagenoeg over de geheele lijn de prijzen zóó aanzienlijk verlaagd als zelden of nooit, waar dan ook plaats vond (men denke bijv. aan den jaarprijs van een abonnementskaart I kl. voor het geheele Nederlandsche spoorwegnet, welke op f 480 gesteld werd, terwijl tot dusver een jaarkaart der S.S. alleen f 800, der H. S. M. alleen f 600 kostte), waarbij nog kwam, dat door S.S. en H. S. M. de bij het publiek zoo populaire tarieven voor buurtverkeer, voor kilometerboekjes en voor vacantiekaarten van elkaar overgenomen en bovendien nog kilometerkaarten ingevoerd werden. Alles droeg er dus toe bij om deze tariefsverlaging te doen slagen, terwijl ook de economische toestand niets te wenschen overliet en geen ongunstigen invloed kon uitoefenen.

De stijging nu van de opbrengst van het vervoer van reizigers in vergelijking met het voorafgaande jaar bedroeg in

1908	2.70 pCt.	1911	4.56 pCt.
1909	2.80 „	1912	5.18 „
1910	6.59 „	1913	8.20 „

Hierbij moet in aanmerking genomen worden, dat sedert 1911 als opbrengst geboekt werd een belangrijk bedrag aan waarborgsommen van kilometerboekjes en abonnementskaarten, dat feitelijk niet tot de inkomsten behoorde, en dat in 1913 het eeuwfeest van 's lands onafhankelijkheid met talrijke feestelijkheden, tentoonstellingen, congressen enz. gevierd werd, wat een abnormaal groot reizigersvervoer ten gevolge had.

Wordt hiermede rekening gehouden, dan blijkt de stijging van de opbrengst sedert 1911 ongeveer gelijk te zijn aan die van de voorafgaande jaren, wat slechts aan een zeer aanzienlijke toeneming van het vervoer toegeschreven kan worden.

Maar toeneming van vervoer brengt vermeerdering van kosten mede, en al wordt na een tariefsverlaging ook een gelijke opbrengst behouden, dan kan door de stijging van de vervoerskosten de eindafrekening toch nog ongunstig zijn.

Uit een en ander blijkt, dat in de tegenwoordige omstandigheden elke tariefsverlaging een sprong in het duister is en kans geeft op verlies.

De grootste voorzichtigheid is dus noodig, want stijging van de spoorwegtekorten komt ten laste van den belastingbetaler.

E. F. M. VAN NEEBEKE.

Utrecht.

DE HOUDING DER ARBEIDSBEURZEN TEGENOVER DEN LOONSTRIJD.

In eenige afleveringen van dit tijdschrift¹⁾ bespreekt de heer *Detiger* de houding der arbeidsbeurzen tegenover den loonstrijd en bij arbeidsconflicten, waarbij hij als voordeel der openbare arbeidsbemiddeling, de absolute onpartijdigheid van deze organen aanvoert, welke onpartijdigheid noodig is, om bij alle betrokkenen voldoende vertrouwen in die instelling te wekken.

Inderdaad is vertrouwen noodig, wil de arbeidsbeurs aan haar doel beantwoorden, maar dit moet niet alleen zijn een vertrouwen in de onpartijdigheid van het orgaan, maar in de eerste plaats een vertrouwen in de geschiktheid van de beurs voor haar taak in den ruimsten zin des woords. Die taak bestaat in het geven van zoo volledig mogelijke inlichtingen over den stand der arbeidsmarkt, in het tot elkaar brengen van werk- en personeel-zoekenden, die beiden den juisten man op de juiste plaats wenschen. Voor de uitvoering van die taak is noodig, dat de arbeidsbeurs in staat is te beoordeelen, aan welke geschiktheidseischen de werkzoekende voldoet en aan welke eischen voor de vervulling van een open plaats voldaan moet worden. Maar voldoende is dit niet, want in de eerste plaats zullen de organen der arbeidsbemiddeling *volledig* moeten zijn ingelicht over de beschikbare arbeidskrachten.

Toetsen wij deze voorwaarden aan de werking der huidige arbeidsbeurzen, dan zal men moeten erkennen, dat op dit terrein bij de meesten nog veel te wenschen overblijft. De eene in meerdere, de andere in mindere mate, verkeerden zij in de positie van een winkelier, die slechts tweede kwaliteit waren in voorraad heeft en die de kennis en de ervaring om inlichtingen over de kwaliteit der waren te verstrekken mist. Hij zal zijn klanten slechts zien komen, indien deze de mindere kwaliteiten wenschen. Prima waren zullen zij langs anderen weg zien te betrekken, aangezien de winkelier niet in staat blijkt die te onderkennen en op te sporen.

Gezien het bovenstaande, zal het geen verwondering wekken, dat niet overal het vertrouwen in de arbeidsbeurs even groot is. Dit gebrek aan vertrouwen is dan evenwel niet toe te schrijven aan een partijdig-

heid der bemiddelingsinstelling; maar aan de onvolkomenheid harer geschiktheid. Partijdigheid, hiermede ben ik het volkomen eens, zal bij openbare instellingen niet voorkomen. Trouwens, deze zou slechts kunnen bestaan, uit het opzettelijk niet brengen van den juisten man op de juiste plaats, om welke reden dan ook. Partijdigheid van een bemiddelingsinstelling is mijns inziens niet anders op te vatten.

Spreekt men nu, zooals de hr. D. van de onpartijdigheid, de neutraliteit als de voornaamste pijler van de openbare arbeidsbemiddeling, dan zou ik willen zeggen, neen, die pijler, waarop de openbare arbeidsbemiddeling rust en rusten moet, moet het algemeene vertrouwen zijn, dat in de bemiddelingsinstelling gesteld wordt, wat de opvatting van en de geschiktheid voor haar taak betreft. Wellicht is dan de onpartijdigheid — om bij hetzelfde beeld te blijven — een der bouwstoffen van dien pijler, doch ook slechts één der vele.

Blijkbaar hecht echter de hr. D. aan onpartijdigheid een uitgebreider beteekenis, dan hierboven werd aangegeven. Hij wenscht iedere bevoordeeling van den een ten koste van den ander te vermijden, zelfs al zou dit geheel vallen buiten het brengen van den juisten man op de juiste plaats en wil daarom keuring en beoordeeling der arbeidsvoorwaarden en onthouding van arbeidsbemiddeling in geval deze afwijken van de normaal geldende. Mijns inziens zeer terecht wijst de Redactie er in haar naschrift op het eerste artikel op, dat keuring en beoordeeling der arbeidsvoorwaarden door de organen der arbeidsbeurs een uitbreiding der oorspronkelijke taak inhoudt, welke ligt buiten de eigenlijke arbeidsbemiddeling, buiten het brengen van den juisten man op de juiste plaats. Bedenkt men daarbij, hoevele de onvolkomenheden nog zijn, die aan de huidige arbeidsbemiddeling kleven, dan vraagt men zich bij de lezing van de artikelen van den heer D. wel af, ware het niet beter, dat eerst getracht werd de arbeidsbeurzen uit te bouwen tot grootere volkomenheid, alvorens over te gaan tot uitbreiding der eigenlijke taak.

Bij het vaststellen van de verordening op de Amsterdamsche arbeidsbeurs heeft als principe gediend, dat ook beoordeeling der arbeidsvoorwaarden door de organen van de beurs moest plaats hebben, en dat bemiddeling geweigerd moest worden als deze arbeidsvoorwaarden afweken van de normaal geldende. De arbeidsbeurs wordt daarbij genoemd de dienares van het bedrijf, die niet beoordeelt, wat door het bedrijf werd vastgesteld en geregeld, doch dit handhaaft uit een oogpunt van bedrijfsbelang. Verklaarbaar is deze houding tegenover werkgevers en werknemers voor wie de bepalingen van een collectief contract geldend zijn, hoewel ik mij zou kunnen voorstellen, dat partijen van een ongevraagde inmenging harer „dienares” niet gediend zouden zijn. Voor de bedrijven, waar geen regeling, of geen bindende regeling geldt en voor die werkgevers en werknemers, die zich niet bij een dergelijke regeling aansloten, geldt dit in versterkte mate. Zij zullen de arbeidsbeurs toeroepen: „Schoenmaker houdt U bij uw leest; wij zijn op uw ongevraagde diensten en voorschriften niet gesteld”. Men kan een uniformiteit in de bedrijfsvoorwaarden wenschelijk achten, ook de arbeidsbeurs kan die meening zijn toegedaan, de beoordeeling daarvan ligt evenwel evengoed buiten haar terrein als de beoordeeling van de billijkheid van een bedrijfsregeling. Daar komt nog bij, dat men, door te handelen in het z.g. algemeene bedrijfsbelang zich een andere richtsnoer kiest als de in den aanvang der artikelen zoo zeer geprezen neutraliteit. Werd aanvankelijk als voordeel der openbare bemiddeling aangevoerd, dat deze bemiddeling geschiedde op geheel onpartijdigen voet, tegenover de arbeidsbemiddeling met het algemeen belang als grondslag, welk begrip voor tal van variabele subjectieve uitleggingen vatbaar bleek, hier zien wij

¹⁾ [Nos. van 25 Juli en 22 Augustus jl. — Red.]

thans dit gesmade algemeen belang haar intrede doen, bij het openbare bemiddelingsorgaan ten koste der neutraliteit.

Ook neutraliteit blijkt, als men de definitie daarvan stelt als in het artikel, n.l. het vermijden van eenig middellijk of onmiddellijk bevoordeelen of steunen van een der groepen tegenover andere, voor velerlei uitlegging vatbaar. Vrijwel iedere handeling toch zal gevolgen hebben, welke hetzij meer of minder, hetzij direct of indirect voor den een van voordeel, voor den ander van nadeel kunnen zijn. Toch zal niemand iedere handeling, die in zijn gevolgen per slot den een tot voordeel den ander tot nadeel strekt als niet neutraal kwalificeeren. Eerder zal men daarentegen iedere afwijking van den normalen gang van zaken bij de bemiddeling, iedere uitbreiding buiten de oorspronkelijke taak als niet neutraal moeten kenmerken, voor zoover deze afwijking een der partijen bevoordeelt boven een ander. Neemt men dit aan, dan is het z.g. passieve standpunt der arbeidsbeurs het juiste.

Hetzelfde wat geldt voor de houding ten opzichte van den loonstrijd, geldt voor de houding van de beurs ten opzichte van arbeidsconflicten. Practisch zal, zooals de hr. D. opmerkt de bemiddeling stil staan. Het geldt hier dus alleen de principieele bepaling der houding en uit de onthouding der beurs in geval de aangeboden arbeidsvoorwaarden afwijken van de normale concludeert hij ook tot onthouding van bemiddeling bij conflicten. Is dit neutraal? Zeker niet. Evengoed als een der partijen voordeel kan ondervinden van doorbemiddelen, kan die partij nadeel van het staken der bemiddeling ondervinden. Om dan op grond van de economische ongelijkheid een keuze te doen is ook al wegens de variabele opvattingen dier ongelijkheid gevaarlijk en niet onpartijdig.

Werkelijk, de zoover mogelijk doorgevoerde passiviteit, die oorspronkelijk werd aangenomen, had een zeer goeden grond en was gebaseerd op onpartijdiger standpunt, waarbij de bemiddeling hoofdzaak bleef.

Door dit standpunt prijs te geven loopt men in ernstige mate gevaar het voor de arbeidsbeurs zoo noodzakelijke vertrouwen in haar leiding te verliezen.

Ir. W. MAAS GEESTERANUS.

Amsterdam.

SCHEEPVAART-ONDERSTEUNING IN HET BUITENLAND. 1)

II.

Een ander voorbeeld ervan, hoe een kunstmatig in het leven gehouden staatskoopvaardijvloot het op den duur toch niet houden kan, levert *Portugal*. Dit land bezat voor den oorlog een vloot van 304 schepen, te zamen metende 125.881 br. ton, waaronder slechts 90 stoomschepen. In 1916 legde het beslag op de zich in Portugeesche havens bevindende Duitsche schepen ten getale van 35. Deze buitgemaakte schepen werden na de eerste jaren aan Engelsche maatschappijen te zijn vercharterd, in 1919 ingebracht in een staatsrederij: de Transportes Maritimos do Estado, die verschillende overzeesche lijnen opende voornamelijk op Noord- en Zuid-Amerika en Japan. Tot op dat tijdstip voeren de Portugeesche schepen bijna uitsluitend op de Portugeesche bezittingen in Afrika, de Azoren en Madeira.

Dat deze grootsche plannen totaal schipbreuk leden zal niemand verwonderen. De exploitatie van een aantal wereldlijnen is niet een onderneming, die in een vloek en een zucht kan worden georganiseerd. Ook hiervoor is een deugdelijke basis noodig, waarop eerst langzamerhand kan worden voortgebouwd. En dat staatsexploitatie voor een zoodanig bedrijf een deugdelijke basis is, moet nog voor 't eerst worden be-
wezen.

1) [Zie voor het eerste deel dezer beschouwingen het no. 1 van 2 Mei jl. — Red.]

Evenals wij in Amerika gezien hebben moest ook in Portugal de Staat bijspringen om de tekorten te dekken, ontstaan door de onafscheidelijke gevolgen van staatsexploitatie, t. w. onvoldoende of te stroeve organisatie, onzuinig beheer en vaak verzwakt verantwoordelijkheidsgevoel. De Portugeesche Regeering begon zich ongerust te maken over de vraag, waar al de aan de maatschappij geleende bedragen bleven. Zij vroeg om financieele inlichtingen, maar de Transportes Maritimos kon deze slechts verschaffen vanaf de eerste paar maanden na de oprichting!

Getracht werd door het uitvaardigen van regeeringsbesluiten, welke op bevoorrchtiging van Portugeesche schepen waren gericht, het ten doode opgeschreven bedrijf nieuw leven in te blazen. Het Decreet van 22 Nov. 1921 stond voor goederen, vervoerd in nationale schepen een reductie van 10 pCt. toe op de douane-rechten en voorts voor nationale schepen een reductie van 20 pCt. op havengelden e.d. Maar bovendien bepaalde het decreet, dat deze heffingen ten aanzien van Portugeesche schepen in escudos konden worden betaald, terwijl daarentegen buitenlandse schepen verplicht werden tot betaling in ponden sterling, berekend tegen den parikoers, wat neerkwam op ongeveer 4 pence per escudo! Dit had tot gevolg, dat een buitenlandsch schip voor havengelden 42 maal zooveel als een Portugeesch schip te betalen had. Wat dit voor vreemde schepen te beteken had, kan men afleiden uit het feit, dat een klein sloopje van 250 ton d. w. voor havengelden te Lissabon £ 162/10/- betaalde! Het bovengenoemde decreet werd in Februari 1922 van kracht en had een vrijwel algeheele verlamming van het zee-verkeer onder vreemde vlag ten gevolge. Doch ook de Portugeesche scheepvaart bleek door deze drastische maatregelen niet geholpen.

Behalve een kwistig beheer bleek er bij de Transportes Maritimos bedenkelijk met de staatsgelden geknoeid te zijn. Een hervorming der maatschappij had plaats, doch eveneens zonder succes: het totale tekort liep tot het niet geringe bedrag van 90 miljoen escudo's op. Nadat de Duitsche Stinnesgroep een aanbod tot overneming van de geheele vloot had gedaan tegen betaling van alle bestaande schulden, welk aanbod echter voornamelijk op aandrang van Engeland niet is aanvaard, werd tot ontbinding van de Transportes Maritimos besloten, doch de schepen mochten uitsluitend overgaan in handen van Portugeesche particuliere ondernemingen, terwijl het onderhouden van zekere lijndiensten tot voorwaarde werd gesteld. Hiertegenover gaf de Regeering aan de rederijen, die de voormalige staatschepen zouden exploiteeren, het uitsluitend recht van vervoer van regeeringsgoederen en -passagiers en deed voorts de toezegging, de bestaande belastingen voor de overnemende rederijen niet te zullen verhoogen. Te zelfder tijd bracht een nieuw decreet van Sept. 1922 eenige verzachting in het eerstgenoemde besluit, doch dezelfde betalingswijze bleef daarin gehandhaafd. Bovendien bevatte het nieuwe besluit in verband met de opheffing der staatsrederij een bepaling, volgens welke de vaart tusschen moederland en koloniën aan de Portugeesche vlag kon worden voorbehouden. Ten gevolge hiervan zijn thans vreemde schepen, die reeds sedert 1880 van de vrachtvaart op Portugeesch West-Afrika waren uitgesloten, ook uitgesloten van het verkeer op Port. Oost-Afrika. De Portugeesche „Companhia Nacional de Navegação”, die deze vaart wegens geleden verliezen gestaakt had, heeft dus bij een hervatting van dezen dienst geen mededinging meer te duchten. Dat dit de kolonie ten goede zal komen denk ik wel niet!

In *Italië* heeft de fascistische regeering de bescherming der koopvaardijvloot met kracht aangevat. Het bestaande systeem werd geheel herzien. Terwijl in de beide voorafgaande jaren ca. 300 miljoen lire voor ondersteuning der scheepvaart waren besteed, bracht de nieuw opgetreden regeering dit be-

drag terug op iets minder dan 150 miljoen; een vermindering dus tot op de helft. De grondslagen waarop het nieuwe systeem berust zijn de volgende:

- a. vermindering van het aantal gesubsidieerde reederijen, nl. tot die welke onmisbare of voor de nationale industrie zeer gewenschte lijndiensten onderhouden;
- b. geen ondersteuning van meerdere reederijen in dezelfde vaart;
- c. subsidieering voor een periode van 1 jaar in verband met bewezen diensten;
- d. berekening der subsidie per bevaren mijl op basis van bestaande onkosten, d.w.z. de kosten voor het gemiddeld kolen (olie) -verbruik per jaar. Hiervoor is een vaste prijs per ton aangenomen. Stijgt of daalt de brandstoffenprijs meer dan 20 pCt. van de aangenomen som (voor kolen 180 lire of ook wel 39/6 sh. per ton, voor stookolie 280 lire per metr. ton), dan wordt de subsidie evenredig verhoogd of verlaagd.

Ook de scheepsbouw geniet geldelijken steun en wel in dezen vorm: de werven mogen het voor den bouw van koopvaardij-schepen benodigde materiaal vrij van invoerrechten invoeren, mits deze invoer niet meer bedraagt dan 480 KG. per br. ton van een te bouwen stalen schip en 100 KG. per br. ton, wanneer het den bouw van houten schepen geldt.

Bovendien verleent de staat een bouw-subsidie van 55 lire per ton voor stalen en 15 lire per ton voor houten schepen. Deze bedragen zijn aan verandering onderhevig in verband met de gemiddelde goudwaarde van de lire. Eveneens wordt geldelijke steun gegeven voor te bouwen scheepsketels en -motoren, terwijl ook voor het sloopen van schepen een bedrag van 4 lire per br. ton wordt toegestaan, mits voor het sloopwerk een bijzondere vergunning is verleend en vaststaat dat in de plaats van het te sloopen vaartuig een schip van denzelfden inhoud of grooter in Italië op stapel zal worden gezet.

In een slotartikel hoop ik gelegenheid te hebben een beknopt overzicht te geven van de scheepvaart-ondersteuning in Engeland, Frankrijk, Duitsland, België, Spanje, Scandinavië en Japan.

Den Haag.

D. K. v. L.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING.

HET BEVOLKINGSVRAAGSTUK IN FRANKRIJK.

Prof. Bertrand Nogaro te Parijs schrijft ons:

Sedert den oorlog stelt de Fransche openbare meening in steeds toenemende mate belang in economische en sociale vraagstukken, terwijl zij vroeger veel meer warm liep voor politieke en literaire kwesties. De noodzaak eener groote technische, economische en financieele inspanning tot herstel der verwoeste gebieden verklaart ten deele deze nieuwe geestesgesteldheid. Hieraan dient echter toegevoegd te worden, dat door de wederaanhechting der drie departementen van Elzas-Lotharingen, Frankrijk de evolutie voortzet, welke reeds met het in bedrijf stellen van de ijzermijnen in Meurthe-et-Moselle en Normandië begonnen is en die er meer en meer toe leidt, van haar een grootindustriëel land te maken, dat er met zorg naar streeft zijn uitvoer te ontwikkelen. Ook vermenigvuldigen zich de congressen en nog meer de „weken”, d.w.z. series bijeenkomsten gedurende een week, te Parijs of in de verschillende steden van Frankrijk, teneinde een complex van vragen te onderzoeken, dat zich voordoet in verband met eenzelfde economisch onderwerp: zooals de geldweek, en die van de textiel, het graan, de post en telegrafie enz.

De congressen, die zich bezighouden met maatschappelijke vraagstukken, zooals de Fransche sociale weken, komen bij voorkeur gedurende het vacantië-tijdperk bijeen en van alle onderwerpen, welke op hun agenda voorkomen, treedt er één steeds op den voorgrond en dat is het bevolkingsvraagstuk.

Niemand, die niet weet, dat de Fransche bevolking vooral sinds de tweede helft der 19e eeuw niet met dezelfde snelheid is toegenomen als die van de meeste Europeesche staten. Men heeft zelfs van ontvolking gesproken, hetgeen niet juist is, aangezien de vijfjaarlijksche gemiddelden tot 1914 nog een geringen bevolkingsaanwas vertoonen door het overschot der geboorten boven de sterfte; bovendien zijn de vreemdelingen in Frankrijk talrijk geworden, terwijl een zeker deel der immigranten er zich definitief heeft gevestigd.

Juist is, dat het geboortecijfer bijna zonder ophouden gedaald is en dat het het laagste van Europa is geworden (gemiddeld 19 per 1000). De oorlog alleen heeft een werkelijke bevolkingsvermindering te weeg gebracht van ongeveer anderhalf miljoen dooden en een vrijwel daarmee gelijkstaand sterfteoverschot, d.w.z. een totaal, dat den bevolkingsaanwas, gevolg van de wederaanhechting van Elzas-Lotharingen, overtreft. Het geboortecijfer is in 1920 en 1921 vrij aardig gestegen, doch aangezien het met het zeer buitengewone cijfer der huwelijken correspondeert, welke direct na het afloopen der vijandelijkheden hebben plaats gevonden, bestaat er geen reden hieruit tot een verhooging van de normale nataliteit te concluderen.

Het bevolkingsvraagstuk doet zich dus in Frankrijk voor vanuit economisch gezichtspunt en vanuit dat der nationale veiligheid, en hoewel de overheid er zich blijkbaar niet in die mate bezorgd over maakt als de meerderheid der vooruitziende geesten uit de nieuwe generatie, mag toch gezegd worden, dat het het voorwerp is van ernstige discussies en diepgaande studies.

* * *

Wat de oorzaken aangaat, niemand denkt er aan deze toe te schrijven aan een vermindering van de vitaliteit van het Fransche ras; zonder nog als voorbeeld de Fransche kolonisten in Canada aan te halen, die een der vruchtbaarste bevolkingsgroepen van de wereld vormen, weet men, dat de Franschen, overgebracht naar de nederzettingen voor blanken, in het bijzonder Marokko, veel talrijker gezinnen hebben dan hun landgenooten in de metropolis. Het bevolkingsvraagstuk is in Frankrijk zeker van psychologischen en economischen aard. Het is ongetwijfeld het eerste land geweest, waar het zich in zijn huidige gedaante voordeed, omdat het begrip van de vrijwillige gezinsbeperking daar in bijna alle bevolkingslagen is doorgedrongen en men er dus niet meer op rekenen mag, dat de onvrijwillige vruchtbaarheid van bepaalde maatschappelijke klassen de betrekkelijke en gewilde vruchtbaarheid van de rest van de bevolking compenseert. Behalve in enkele streken, in hoofdzaak Bretagne en den Elzas, is de gezinsbeperking niet minder op het platteland dan in de steden, hetgeen ten deele verklaard wordt door de bovenmatig vooruitzienden geest van den Franschen boer en in het bijzonder door het overheerschen van het kleine grondbezit. Er zijn bijna geen groote gezinnen meer op het Fransche platteland dan die der pachters, aangezien de kleine eigenaren vreezen hun grondbezit te moeten verdeelen.

Men heeft het Fransche burgerlijk wetboek ervan beschuldigd, de oorzaak van deze zeden te zijn, al heeft het ongetwijfeld niets meer gedaan dan over het geheele land beginselen verbreiden, die reeds in tal van provincies heerschten. Het heeft slechts ertoe kunnen bijdragen het stelsel van de legitieme portie te veralgemeenen en daardoor de vrees, het familie-eigendom te veel te verdeelen, doen toenemen.

Hieraan dient te worden toegevoegd, dat gedurende een lange periode de economische omstandigheden ertoe hebben bijgedragen de beteekenis van het demographische vraagstuk te maskeeren. Tusschen 1880 en 1900 was de Fransche industrie weinig ontwikkeld en vroeg zij geen sterk toenemend personeel.

Anderzijds stelde de invoering van werktuigen in den landbouw in staat met minder handen toe te komen, terwijl bovendien het tekort aangevuld werd door den aanvoer van bepaalde categorieën seizoenarbeiders, die gedurende den oogst en den druivenpluk naar Frankrijk kwamen: Belgen in het Noorden en het Centrum, Spanjaarden en Italianen in het Zuiden. Aldus hebben zich de economische gevolgen van de daling der nataliteit in de landbouwgebieden tot 1914 niet doen gevoelen.

Thans is het hiermede anders gesteld. Eenerzijds moet men bij de boerderijen in het Noorden vreemde arbeiders te werk stellen, teneinde diegenen te vervangen, welke aangesteld zijn bij den herstelarbeid, anderzijds moet het Zuid-Westen opnieuw bevolkt worden, aangezien de bevolking daar, gereduceerd zoowel door een sinds langen tijd bestaande daling der nataliteit als door den uittocht naar de steden en tenslotte door den oorlog, niet voldoende is om het land te bebouwen.

* * *

Het tegengaan van de ontvolking van een land is zeker een groot vraagstuk, vooral wanneer het erom gaat de zeden te wijzigen, nieuw vraagstuk in de moderne wereld. Toch is reeds de eerste stap naar de oplossing gedaan, wanneer het probleem en de noodzaak het te bestudeeren slechts diep gevoeld worden. Men kan hier bovendien aan toevoegen, dat zich reeds een reactie aftekent.

Het is reeds geheel onjuist geworden te zeggen, dat de rijkste gezinnen en die uit de beste kringen degene zijn, die in Frankrijk de minste kinderen hebben. Integendeel handhaaft of hernieuwt zich onder de aristocratie en de deftige burgerij de traditie van het groote gezin. Het beperkte gezin heeft iets klein-burgerlijks en zonder de materiele bestaansmoeilijkheden, die een evolutie, welke vóór den oorlog reeds heeft ingezet, tegenwerken, zou men nog beter een stijging der nataliteit in de beschaafde milieus kunnen waarnemen. De vraag, die gesteld moet worden, is slechts, in welken omvang en op welken termijn deze ommekeer zich ook van de andere lagen der bevolking zal meester maken; in verscheiden streken van Frankrijk is de boer er nog van overtuigd, dat het al weinig behoorlijk is meer dan twee kinderen te hebben!

Overigens is het vraagstuk zeker niet uitsluitend van economischen aard. Zelfs indien de vrees voor de verdeeling der nalatenschap bij de kleine en middelbare bezitters er veel toe heeft bijgedragen de huidige geestesgesteldheid te scheppen, is het weinig waarschijnlijk, dat een wijziging van het erfrecht voldoende zal zijn haar voortaan te veranderen. Noodig is ongetwijfeld een geheel van nieuwe en goed samengevoegde factoren, teneinde dit resultaat te bereiken. Doch reeds zijn wijzen van creditverstreking voor den aankoop van gronden ontworpen, die ertoe zullen leiden, dat de nieuwe eigenaren, inplaats van de lasten van een groot gezin te vreezen, een talrijke kinderschaar zullen verlangen.

Anderzijds is het stelsel der gezinsbijslagen snel verbreid door het particulier initiatief en wanneer het zijn volledige ontwikkeling zal hebben bereikt, zal er een wijziging in de bestaansvoorwaarden van het arbeidersgezin uit voortvloeien, die niet na zal laten zeer gunstig te werken op de handhaving van het gemiddelde geboortencijfer in de industriele centra.

Tenslotte zijn zeer ernstige pogingen aangewend om de kindersterfte te verminderen, welke de laatste twee of drie jaren is afgenomen in een omvang, als men bijna niet mocht hopen. Het zou te ver voeren, hier alle in Frankrijk reeds genomen maatregelen ter begunstiging van groote gezinnen op te sommen; hoewel zeer uiteenlopend zijn zij alle geïnspireerd door een gevoel van rechtvaardigheid en menselijkheid en indien men mocht verwachten,

dat zij één doeltreffenden prikkel tot verhooging van de nataliteit zouden vormen, zullen deze verwachtingen wel zoo goed als ijdel blijken. Doch zij zijn een reeds indrukwekkend getuigenis van een machtige beweging der geesten, die de groote gezinnen in eere herstelt.

* * *

Bovendien hangt de demografische ontwikkeling van een land niet bovenal af van den natuurlijke aanwas van de autochtone bevolking. Het is bekend, dat onder de oude Angelsaksische elementen in de Vereenigde Staten zeer veel kleine gezinnen voorkomen, tenminste in de steden en het is waarschijnlijk, dat de bevolkingsaanwas in verschillende Oostelijke staten zeer gering zou zijn geweest, indien zich daar niet zoo talrijke immigranten gevestigd hadden, welke bovendien veel vruchtbaarder waren dan de afstammelingen der oude kolonisten. De economische ontwikkeling is dus een hoofdfactor in den groei van de bevolking. Nu eischt de huidige, snelle ontwikkeling van de Fransche industrie een overvloed van handarbeiders, terwijl juist tezelfdertijd een groot aantal Europeesche landen als het ware overvloed van arbeiders, gereed te emigreeren, teneinde werk te vinden. Het schijnt dus wel, dat Frankrijk voor langen tijd verzekerd kan zijn van een bevolking, voldoende om zijn economische hulpbronnen te ontwikkelen. Doch het immigratievraagstuk doet zich thans in een vrijwel nieuwe en tamelijk samengestelde gedaante voor en verdient een afzonderlijke beschouwing, die ik er in een volgend artikel aan denk te wijden.

BERTRAND NOGARO.

AANTEEKENINGEN.

Schadevergoeding en intergeallieerde Schulden. — De situatie ontstaan door de jongste Fransche Nota wordt duidelijk geïllustreerd door het volgende tabelletje, voorkomende in „The Economist”:

(Milliarden Goudmarken).

	Contante waarde van de schuld aan de Ver. Staten, welke v. Duitschland wordt teruggevorderd.	Schadevergoedingsbedragen, van Duitschland opgevorderd.	Aandeel in de 50 milliard volgens de percentages van Spa.
Groot-Brittannië	14,2	nihil	11
Frankrijk	10,-	26	26
Italië	5,5	?	5
België	1,2	5	4
Andere landen			
(Rusl. uitgez.)	0,5	?	4
	31,5	31	50

Bestemt Groot-Brittannië de 11 millioen, welke haar volgens de overeenkomst van Spa toekomen, dus voor schuldaflossing aan de V. S., dan valt er uit de resteerende 39 milliard nog 20,5 milliard schuld aan de Unie af te doen. Uit de overblijvende 18,5 milliard moeten dan nog aanspraken, welke voor Frankrijk en België samen reeds 31 milliard bedragen, voldaan worden! „Dit laatste bedrag,” schrijft het blad, „zit den heer Poincaré dwars en maakt hem onwillig zijn theoretische aanspraken op Duitschland op te geven.”

De Britsche kolonexport in de laatste maanden. — De Ruhrbezetting weerspiegelt zich ook, gelijk bekend, in de bedrijvigheid in de Britsche steenkolenmijnbouw. Enkele gegevens omtrent den export in den jongsten tijd van de in den Engelschen uitvoerhandel zoo belangrijke steenkool schijnen daarom van belang. Het Board of Trade Journal verschaft hen en deelt mede, dat hetzij als lading, hetzij als brandstof voor schepen in den overzeeschen handel in het Juni jl. geëindigde kwartaal 25½ millioen ton werden geëxporteerd. Dit is ongeveer 2¼ millioen ton meer dan in het overeenkomstig tijdvak van 1913

en vormt een record. De voornaamste bestemmingen der verscheepte ladingen vindt men in onderstaande tabel, evenals gegevens omtrent de hoeveelheden voor eigen gebruik ingenomen stookolie.

	Kwartaal geëindigd:			+ of — 2e kwart. 1923 vergeleken met:	
	Juni 1923	Maart 1923	Juni 1913	1ste kwart. 1923	2de kwart. 1913
In duizenden tonnen.					
a. Kolenuitvoer.					
Europa en landen om de Middell. Zee:					
Rusland ¹⁾	102	49	1.699	+ 53	— 1.597
Skandinavië	1.841	1.863	2.427	— 22	— 586
Duitschland ¹⁾ en Holl.	6.008	4.661	2.879	+ 1.347	+ 3.129
Frankr., België, Italië.	8.921	8.030	5.927	+ 891	+ 2.994
Spanje, Portugal	456	544	894	— 88	— 438
Malta, Gibraltar en Eilanden in het Kan.	248	256	250	— 8	— 2
Egypte, Algiers en andere landen ²⁾	1.686	1.156	1.579	+ 527	— 107
Totaal	19.262	16.562	15.655	+ 2.700	+ 3.607
Afrika en Azië (uitgez. de landen om de Middellandsche Zee).					
Noord- en Centraal-Amerika	497	418	708	+ 79	— 211
Zuid-Amerika	241	681	47	— 440	+ 194
Andere Bestemmingen.	1.088	1.014	1.835	+ 74	— 747
Totaal uitgevoerd.	26	20	42	+ 6	— 16
b. Bunkers voor vreemde schepen.					
Gezamenlijk totaal.	21.114	18.695	18.287	+ 2.419	+ 2.827
c. Stookolie voor het gebruik v. schepen in vreemde vaart ³⁾.					
	236	193	onbekend	+ 43	onbekend

¹⁾ Uitgezonderd 90.000 tons gedurende het eerste kwartaal 1923 verscheept naar landen, welke vroeger deel uitmaakten van Rusland of Duitschland (Finland, Lapland, Lithauen, Esthonia, Polen, Danzig). Gedurende het tweede kwartaal 1923 werden daarheen 224.000 ton uitgevoerd. Deze hoeveelheden zijn begrepen in het cijfer voor „andere (Europeesche) landen”.

²⁾ Met inbegrip van 465.000 ton, verscheept naar den Ierschen Vrijstaat in het tweede kwartaal 1923. Dergelijke verscheppingen waren vroeger niet inbegrepen.

³⁾ Stelt men het nuttig arbeidsvermogen van olie vergeleken met kolen 100 : 66, dan staat de verscheepte hoeveelheid stookolie in het eerste kwartaal 1923 gelijk met 292.000 ton kolen en in het tweede kwartaal 1923 met 358.000 ton kolen.

Gedurende Mei 1923 werden 7.684.405 ton kolen uitgevoerd, of een half miljoen ton meer dan het hoogst bereikte kwantum daarvoor (7.180.102 ton in Maart 1923).

Tengevolge van de ontwrichting van de Europeesche kolenvoorziening door de bezetting van het Ruhrgebied door Frankrijk en België is de Britsche uitvoer naar de voornaamste hierdoor getroffen landen (Duitschland, Nederland, Frankrijk, België en Italië) vermeerderd.

Bijna 15 miljoen ton zijn gedurende het tweede kwartaal 1923 naar deze landen uitgevoerd, tegenover 12.7 miljoen in het eerste kwartaal en 8.8 miljoen ton in de overeenkomstige periode van 1913.

De hoeveelheid naar alle andere markten geëxporteerde kolen in het tweede kwartaal 1923 bedroeg iets meer dan 6 miljoen ton, of ongeveer hetzelfde kwantum als in het eerste kwartaal, maar meer dan 3 miljoen ton minder dan in het overeenkomstige tijdperk van 1913. De daling sedert 1913 betreft alle groote markten, maar meer in het bijzonder Rusland, Zuid-Amerika, Skandinavië en Spanje en Portugal.

Met de heropening van de St. Lawrence namen de verscheppingen naar Canada toe en bedroegen tezamen

met de naar Newfoundland uitgevoerde hoeveelheden in het tweede kwartaal 1923 139.000 ton, hetgeen een veel hooger cijfer is dan voor den oorlog werd bereikt.

Gedurende het tweede kwartaal van dit jaar werden 8 miljoen ton kolen uitgevoerd via het Bristol kanaal; $6\frac{1}{4}$ miljoen ton via de Noord-Oostkust; $3\frac{1}{4}$ miljoen ton uit Schotsche havens en $2\frac{1}{2}$ miljoen ton via de Humber. Vergeleken met de in de overeenkomstige periode van 1913 uitgevoerde hoeveelheden bedroeg de vermeerdering 9 pCt. zoowel via Bristol kanaal als Noord-Oostkust; 18 pCt. via de Humber en 20 pCt. via Schotsche havens.

ONTVANGEN:

Réconstitution de l'Autriche; Sixième Rapport du commissaire général de la Société des Nations à Vienne. Période du 15 Mai au 15 Juin 1923; Genève le 9 Juillet 1923.

De Arbeid in Ethisch-Economisch Licht door Fr. Dr. G. Vrijmoed O. F. M. Delft 1923; Niessen & van der Drift.

Advies over vraagpunten betreffende de herziening der sociale verzekering. Hooge Raad van Arbeid. 's-Gravenhage 1923; Gebr. J. & H. van Langenhuisen.

Memorandum sur les Monnaies 1913—1922. Société des Nations. Genève 1923.

Muntverslag over het jaar 1922. 's-Gravenhage, 1923. Algemeene Landsdrukkerij.

Grundzüge des Versicherungswesens. (Privatversicherung) van Prof. Dr. A. Manes, vierte Auflage. Aus Natur und Geisteswelt No. 105. Leipzig 1923. B. G. Teubner.

INGEZONDEN STUKKEN.

DE SALARISSEN DER RIJKSAMBTENAREN IN VERHOUDING TOT DE WAARDEVERMINDERING VAN HET GELD.

Mijnheer de Redacteur,

Van de hand van Mr. Dr. J. H. v. Zanten, Voorzitter van de Centrale van Hoogere Gemeentebtenaren, is onder bovenstaanden titel in nr. 394 van de *Economisch-Statistische Berichten* van 18 Juli jl. een beschouwing verschenen, met het doel aan te toonen, door vergelijking van de salarissen der rijksambtenaren met die van vóór den oorlog en met de kosten van het levensonderhoud, hoe ongelijk de verhoogingen wegens de waardevermindering van het geld op de verschillende groepen van ambtenaren zijn toegepast en hoe sterk daardoor een nivelleering van hooger en lageren is ingetreden.

Het beeld, dat wordt voorgehangen in het overzicht door den schrijver met hulp van den secretaris der Centrale van hoogere rijksambtenaren samengesteld, is zoo onzuiver, althans wat het dienstvak der posten, telegrafie en telefonie betreft, en waarmede ik mij in hetgeen volgt uitsluitend zal bezighouden, dat daarop eenige rectificaties noodig zijn, ten einde te voorkomen, dat uit onjuiste gegevens, onjuiste conclusies worden getrokken.

Twee cardinale fouten springen al dadelijk in het oog. De eerste fout is, dat de schrijver de salarissen vergelijkt op 1 Januari 1915 en 31 December 1922, zoals deze gelden voor de standplaats *Amsterdam*, dus *zonder rekening te houden met den thans algemeen geldenden standplaatsaftrek van 4 en 8 pCt., die in 1915 niet bestond*.

Vervolgens, dat alleen de maxima-salarissen worden genomen voor iedere groep, omdat de schalen bij de verschillende groepen zoogenaamd „overlappen” en de minima-salarissen daarom geen goeden maatstaf van vergelijking zouden bieden, maar hierdoor is de

tweede groote fout begaan, nl. dat absoluut geen rekening is gehouden met de *personeels-organisatie* van het P. T. T.-dienstvak. Immers dat zoogenaamde „overlappen” is doelbewust in de salarisregeling gebracht, om aan de „achterblijvers” in een groep nog eenig financieel perspectief te geven; het sluit echter tevens in, dat het gros van die groep nimmer aan het maximum-salaris komt, omdat het reeds lang voor het bereiken van den daarvoor gestelden termijn in een volgende categorie met een daaraan verbonden *ander en hooger* maximum is overgegaan.

Ik moet toegeven, dat het inderdaad twee moeilijke factoren zijn, waarmede rekening is te houden. Het gaat evenwel niet aan, over deze moeilijkheden heen te glijden en dan een overzicht op te bouwen, waaraan bepaalde conclusies zijn verbonden. Met een enkel voorbeeld zal ik aantoonen waarom, door het niet rekening houden met de beide vorengenoemde factoren; het geheel in een uiterst scheeve belichting komt te staan.

In 1915 had het mobiele kantoorpersoneel, *dat over het geheele land is verspreid*, een uniforme salarisregeling, d.w.z. een kantoorambtenaar in *Hulst* verdiende evenveel als zijn collega in *Amsterdam*. Zoo als bekend mag worden geacht, zijn de gemeenten nu in klassen verdeeld en wordt, al naar gelang van de klasse een korting van 4 of 8 pCt. toegepast. Dat wil b.v. voor een groep, als die der kantoorbedienden heel wat zeggen.

Ruw geschat zijn van die 2000 man omvattende groep 80 pCt. of 1600 man op het platteland werkzaam, althans in gemeenten der tweede of derde klasse. De schrijver doet het evenwel voorkomen alsof alle 2000 in Amsterdam, dat is in een eerste klasse-standplaats, zijn te werk gesteld.

Hiermede is naar ik meen voldoende aange-toond, dat het verwaarloozen van dezen factor aan de zuiverheid van het beeld niet ten goede kan komen.

Het verwaarloozen van de personeelsorganisatie is mede een belangrijke fout. Immers, het is van heel veel belang of een bepaalde groep, opgenomen in een zekere salarisschaal, in het aan die schaal verbonden maximum, haar financieel *eindpunt* heeft te zien, dan wel het betreden van die schaal kan beschouwen als een *begin*, omdat de verdere promotiekansen, die voor haar openstaan, belangrijke hogere financieele perspectieven opent in *andere* salarisschalen.

Zoo mogen wij van de groote groep bestellers zeggen, zij blijven besteller, hetzelfde van de locale telefonisten, de schrijvers, conducteurs, assistenten en hoofdbestellers.

Niet aldus bijv. van de kantoorbedienden en telegrafisten 2e klasse. Alvorens zij het maximum aan dien rang verbonden, hebben bereikt, zijn zij reeds lang bevorderd tot telegrafist of kantoorbediende 1e klasse. Hetzelfde geldt, en dan nog in veel sterkere mate, voor de groep commiezen. Op jeugdigen leeftijd in dien rang aangesteld, brachten zij tot voor kort alleen het tot hoofdcommies, terwijl in alle overige *hogere* functies een belangrijke promotiekans is gelegen. Ook deze moeilijkheid wordt door den heer Van Zanten ontzeild en hij stelt het kalmweg voor, alsof *allen* van een bepaalde groep in het genot zijn van het maximum-salaris aan die groep verbonden.

De eerste tabel, waarin de vergelijking wordt gemaakt, dat het salaris van 31 December 1922 wordt herleid tot het niveau van 1915, door het te deelen door het voor Amsterdamsche *arbeiders*-gezinnen in September van het vorige jaar geldende indexcijfer van 1,75, laat zien, dat tot en met den rang van Commies-titulair een procentsgewijze *vermeerdering*, die varieert van 9½ tot 47 pCt. heeft plaats gehad.

Echter boven den rang van commies-titulair is alles vermindering en dit brengt den schrijver tot de conclusie, dat een met den hoogerden rang toenemende vermindering der koopkracht, dus een reële verlaaging van het salaris der hooger ambtenaren heeft plaats gehad.

Ten opzichte van het postpersoneel slaat echter de heer Van Zanten hier de plank mis, want hij ziet hierbij geheel over het hoofd, dat de salarissen van het postpersoneel *boven* den rang van commies-titulair kort voor het uitbreken van den oorlog belangrijk waren verhoogd. Het overige personeel zou eveneens aan de beurt zijn gekomen en reeds was met dit voren-nemen rekening gehouden bij het samenstellen van de begroting voor het dienstjaar 1915, waarvoor een bedrag was uitgetrokken, dat volgens later afgelegde verklaring van Minister Lely 680.000 gld. bedroeg, toen de wereldbrand alle verwachtingen in rook deed opgaan en het personeel beneden den rang van commies zijn eerste en belangrijke *offer* bracht op het altaar der vaderlandsliefde.

Hieruit blijkt dus, dat de salarissen van dit personeel op 1 Januari 1915 *beneden het peil* waren, waarop zij redelijkerwijs hadden moeten staan, een peil, dat door de Administratie zelf als *te laag* was erkend. Doch er is meer.

Waarom vergelijkt de schrijver de toestanden op 1 Januari 1915 met die op 31 December 1922 en waarom neemt hij niet voor den laatsten datum 1 Januari 1923, dat is één dag later?

Omdat hij dan rekening had moeten houden met den op dien datum verplicht geworden *af trek* van 8½ procent voor eigen- en weduwen- en weezenpensioen. Deze af trek drukt *zwaarder* op de salarissen van f 3000 en daar beneden, omdat van het bedrag, dat het salaris f 3000 te boven gaat geen 8½ pCt., doch 3 pCt. wordt gekort.

Een enkel voorbeeld!

Het zuiver inkomen van een besteller te Amsterdam op 1 Januari 1915 bedroeg f 915—5 pCt. korting = f 870. Zuiver inkomen op 1 Januari 1923 f 1800 — 8½ pCt. pensioenstorting — f 30 kleeding-geld = f 1620.

Dit inkomen herleid volgens het index-cijfer 1,75 tot dat van 1915 = f 925, dat is f 55 *meer* in plaats van f 115, zooals de tabel aangeeft.

De tweede tabel moet aantoonen, hoeveel de ambtenaren thans resp. meer of minder ontvangen dan het tot de geldswaarde omhoog gerekende salaris van 1915 en dit verschil dan te vermenigvuldigen met het aantal ambtenaren in de categorie werkzaam.

Ook bij het samenstellen van deze tabel is over vele moeilijkheden heengegleden, hetgeen bij een zoo ernstige zaak als de onderhavige verbazing moet wekken, want andermaal wordt daardoor een cijferbeeld voor oogen gehouden, waaraan zeer weinig, ja nage-noeg *geen* waarde is toe te kennen.

Ik toonde reeds aan hoe onzuiver het beeld is, doordat de schrijver den datum 31 December 1922 koos in plaats van 1 Januari 1923. In de tweede tabel komt het onzuivere van deze manier van handelen bijzonder scherp naar voren.

Een oningewijde lezer zal groote oogen hebben opgezet toen hij las, dat aan de bestellersgroep 1.687.400 gld. meer salaris werd uitbetaald dan noodig zou zijn geweest wanneer alléén rekening was gehouden met de stijging der kosten voor levensonderhoud.

Ik wees er reeds op, dat het salaris van de groepen beneden den rang van commies in 1915 *niet* op peil was en dat het wordt voorgesteld, alsof *alle* ambtenaren in het geheele land hetzelfde salaris hebben als te Amsterdam. Zelfs met verwaarloozing van deze beide belangrijke factoren is het cijfer in werkelijkheid nog aanmerkelijk lager.

Het werkelijk inkomen van een besteller te Amsterdam is *niet* f 1800, doch f 1650, zoodat niet f 1.687.400 maar f 421.850 meer zou worden uitbetaald, *welk* bedrag evenwel ruimschoots wordt verdisconteerd in de beide vorengenoemde *niet-in-rekening-gebrachte* factoren.

Hieruit moge blijken, dat het totaal bedrag van f 5.389.275 tendentieus is te noemen.

Alleen voor de groep bestellers dient het met minstens f 1.687.400 te worden verminderd.

De schrijver noemt eenige onzekerheden, waardoor zijn optellingen niet geheel nauwkeurig zijn; ik wil aan die onzekerheden eenige zekerheden toevoegen, die *niet* verwaarloosd hadden mogen worden. Zoo wordt het aantal commiezen opgegeven als 330, het is 370, dat der hoofdcommiezen is niet 175 doch 183.

Maar dit zijn, vergeleken bij de groote cardinale fouten, die ik aantoonde, zulke kleinigheden, dat met verwaarloozing zelfs daarvan de optellingen niet alleen als onnauwkeurig, doch als *geheel onbetrouwbaar* zijn te kwalificeeren.

Met dank voor de verleende plaatsruimte,

Uw dw.

's-Gravenhage, Juli '23.

C. H. WESTRIK.

* * *

Naschrift. Het doel van ons artikel in No. 394 was aan te toonen, 1e dat de regelingen van de salarissen der rijksambtenaren in de laatste jaren het effect hebben gehad, dat in vergelijking met den tijd vóór de duurte de koopkracht in de lagere rangen is toegenomen, in de hogere verminderd en wel, zij het eenigszins onregelmatig, steeds in mindere, resp. sterkere mate naarmate de rang hooger is; 2e dat het, in evenredigheid tot het aan de salarisverhogingen ten koste gelegde totaalbedrag, zeer weinig zou hebben gekost, de koopkracht der salarissen van de hogere ambtenaren althans niet geringer te doen zijn dan vroeger.

Aan deze beide conclusies wordt door het lange betoog van den heer *Westrik*, waarin bovendien verschillende onjuistheden voorkomen, geen syllabe afbreuk gedaan en wij houden de beide conclusies dan ook onverkort vol.

Het is niet mogelijk in een blad als dit op details van de regelingen bij den dienst van P. T. T. in te gaan: Wij beperken ons dus tot enkele opmerkingen. De heer *Westrik* beweert:

1e. Er is geen rekening gehouden met den in 1915 nog niet bestaanden standplaatsaftrek van 4 en 8 pCt., doordat Amsterdam als grondslag van vergelijking is gekozen. Ons streven is geweest rekening te houden eenerzijds met de in 1915 bestaande standplaats-toelage, anderzijds (voor de gemeenten, waar hij bestaat) met den in 1922 bestaanden standplaats-aftrek. Om dit te kunnen doen, zijn in het geheele overzicht (met enkele uitzonderingen) vergeleken salarissen voor éézelfde standplaats en daarvoor is natuurlijk niet een gekozen met weinig ambtenaren. Nu is het juist, dat in 1915 bij de P. T. T. geen standplaatstoelagen werden toegekend, waardoor dus de stijgingspercentages iets te hoog zijn, maar daar staat tegenover, 1e dat dit over de geheele linie het geval is en dus op de conclusies, uit de cijfers getrokken, niet den minsten invloed kan hebben en 2e dat veel hogere ambtenaren in 1915 een vrije woning hadden, waarvoor zij thans een behoorlijke huur moeten betalen, zoodat wij in onze tabel hun toestand feitelijk te gunstig hebben voorgesteld, in vergelijking met de lageren.

2e. Met het „overlappen” en de „promotiekansen” is geen rekening gehouden. Dit was natuurlijk absoluut onmogelijk, waar die kansen steeds wisselen. Toch zijn er gegevens genoeg om met zekerheid te mogen constateeren, dat althans bij de P. T. T. de promotiekansen bij de lagere ambtenaren aanmerkelijk meer verbeterd zijn dan bij de hogere. En wel op drieërlei wijze. In de eerste plaats wordt het maximum veel sneller bereikt dan vroeger (bij de meeste betrekkingen in 12 jaar, bij andere in 14 jaar, bij bestellers zelfs in 6 jaar tegen vroeger in 22 jaar); in de tweede plaats omdat zij door zeer eenvoudige examens gemakkelijk tot een hooger rang kunnen opklimmen, waarin zij dan weer in 6 jaar het maximum

bereiken; en ten slotte omdat het aantal kantoren, dat voor sommige rangen openstaat, sterk is vermeerderd. Bij het hooger personeel is het geheel anders; daar is b.v. de promotiekans sterk verslechterd, doordat thans de promotie van commies tot hoofdcommies geheel is stopgezet; daar heeft men allerlei voordeelen, die vroeger bestonden, ingetrokken, zooals de hierboven reeds genoemde vrije woning. Zou het mogelijk zijn al deze elementen in cijfers om te zetten, wat niet gaat, dan zou ook hier weer de hogere ambtenaar er heel wat slechter af komen dan de lagere.

3e. Wij zouden over het hoofd hebben gezien, dat de salarissen boven den rang van commies-titulair kort vóór het uitbreken van den oorlog belangrijk waren verhoogd. Hier lijdt de heer *Westrik* aan een gebrek aan herinneringsvermogen... of erger, want zijn bewering is onjuist. In 1911 was aan eenige categorieën van lager en middelbaar personeel, in 1913 aan eenige andere categorieën een verhoging gegeven en op de staatsbegroting van 1915 was voor salarisverhoging van het geheele lagere personeel (pl. m. 15.000 man) f 660.000 uitgetrokken, doch voor die van het hogere personeel (pl. m. 1000 man) over 9 maanden f 124.060. De oorlog was oorzaak, dat deze bedragen niet zijn toegekend en het hooger personeel heeft dat voordeel nooit genoten, doch is integendeel steeds achteruitgegaan.

4e. Wij hadden de vergelijking met 1 Januari 1923 moeten maken, omdat toen de pensioenaf trek was ingevoerd, die op de hooger en minder zwaar drukt dan op de lageren. Wij hebben dat opzettelijk niet gedaan, omdat de hooger en inderdaad wel *iets* minder storten dan de lageren, maar hun pensioen naar verhouding *veel* lager is dan dat van de lageren (het maximum eigen pensioen b.v. is slechts met 30 pCt. gestegen, terwijl een generaalsweduwe een even hoog pensioen krijgt als een weduwe van een adjunct-commies). Het in rekening brengen van dien aftrek ware dus alleen geoorloofd, als de pensioenen evenredig waren aan de korting. Maar bovendien was dat onmogelijk, omdat de werkelijk gekorte bedragen individueel sterk verschillen, waar zij afhankelijk zijn van de vroeger reeds gedane aflopende kortingen. Het is dus zuiverder deze kortingen vroeger zoowel als thans buiten beschouwing te laten.

Deze enkele, eigenlijk nog te lange opmerkingen mogen volstaan om aan te toonen, dat de heer *Westrik*, die een onbegrijpelijke woede tegen de hogere ambtenaren vertoont, er niet in is geslaagd, onze conclusies aan te tasten en dat de cijfers, zelfs al moge een andere wijze van berekenen ze eenigermate wijzigen, niet alleen bewijzen, hoe ongunstig de positie der hooger en is, maar die altijd nog als te gunstig voorstellen.

VAN ZANTEN.

MAANDCIJFERS.

POSTCHEQUE EN GIRODIENST.

	April 1923		April 1922	
	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
Aantal rekeningen op u ^o	100.026	—	67.289	—
Stortingen		125.144.175		105.303.430
Overschrijvingen:	942.941		638.856	
a. bijgeschreven		351.771.709		265.874.761
b. afgeschreven		353.027.401		264.954.737
Afschrijvingen wegens chèques.	689.088		424.882	
Totaal te goed rekeninghouders op u ^o .	—	269.859.066	—	161.456.738

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** betekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. Bk.	Disc. Wissels. 4	18 Juli '22	Zwits. Nat. Bk. 4	16 Juli '23
	Bel. Binn. Eff. 4	18 Juli '22	N. Bk. v. Denem. 6	1 Mei '23
	Vrsch. in R.C. 5	18 Juli '22	Zweedsche Rbk 4½	1 Juli '22
Javasche Bank		3½	1 Aug. '09	Bank v. Noorw. 6
Bank van Engeland		4	5 Juli '23	Bk. v. Tsjecho-slowakijë. . .
Duitsche Rijksbk.		30	2 Aug. '23	4½
Bank v. Frankrijk		5	11 Mrt. '22	N. Bk. v. O'rijk 9
Belgische Nat. Bk.		5½	22 Jan. '23	Hong. Bank. . .
Fed. Res. Bank N.Y.		4½	21 Feb. '23	Bank v. Italië. 5½
Bank van Spanje. . .		5	23 Mrt. '23	Z.-Afr. Res. bnk 6

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Londen Part. disconto (3 mnd.)	Berlijn Part. disconto	Parijs Part. disc.	N. York Call-money
	Part. disconto	Prolongatie				
25 Aug. '23	—	2¼ 1)	3¼-3/10	—	—	5-5¼
20-25 A. '23	—	2¼-3	3¼-3/10	—	—	4½-6
13-18 „ '23	2¾-7/8	2½-3	3¼-3/10	—	—	4½-5¼
6-11 „ '23	2¾-3/8	2½-3½	3¼-3/10	—	—	4½-5¼
21-26 A. '22	—	2¼-1/2	2¾-3/8	—	—	4-5
22-27 A. '21	—	3-½	4¼-3/8	—	—	4½-5¼
20-24 Juli '14	3¼-3/10	2½-3¼	2¼-3/8	2¼-½	2¼	1¼-2½

1) Noteering van 24 Augustus.

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

Op de wisselmarkt bleef de onzekerheid aanhouden. Ponden liepen verder terug tot 11.55, waarna een herstel 11.58½ volgde; slot 11.57, eerder latend.

Francs aanvankelijk vast (14.52½), daarna scherp teruglopend (14.15), waarna een herstel tot 14.54, eerder geld. De Belgische Franc fluctueerde niet zoo sterk, doch verbeterde langzaam tot 11.90. Markten bleven overwegend aangeboden; na een kleine hausse kwam het slot op 0.000040.

Skandinavische koersen fluctueerden slechts weinig; Peseta's in het midden der week sterk aangeboden (33.70); slot 34.10.

Buenos Aires pl.m. 82; Indië 96¾; Roemeensche Lei 1.14; 28 Augustus 1923.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	Londen *)	Berlijn *)	Weenen *)	Parijs *)	Brussel **)	New York **)
20 Aug. 1923	11.58½	0.000050	0.0035½	14.16	11.25	2.54¾/10
21 „ 1923	11.55½	0.000038	0.0035¾	14.22½	11.23	2.54¼/10
22 „ 1923	11.57	0.000045	0.0035¾	14.37½	11.46½	2.54¼
23 „ 1923	11.56¼	0.000051	0.0035¾	14.25	11.34	2.54
24 „ 1923	11.57¼	0.000057½	0.0035¾	14.25	11.42½	2.54¾/10
25 „ 1923	—	—	—	—	—	—
Laagste d.w. 1	11.55	0.000025	0.000035	14.05	11.15	2.53¾
Hoogste „ „ 1	11.59	0.000063	0.000037	14.52½	11.60	2.54½
17 Aug. 1923	11.59½	0.000066	0.0035¾	14.—	11.27½	2.54
10 „ 1923	11.60¼	0.000065	0.0035¾	14.45	11.18	2.53¾
Muntpariteit	12.10	59.26	50.41	48.—	48.—	2.48¾

*) Noteering te Amsterdam. **) Noteering te Rotterdam.

1) Particuliere opgave.

Data	Stock-holm *)	Kopen-hagen *)	Chris-tiania *)	Zwitser-land *)	Spanje 1)	Batavia 1) telegrafisch
20 Aug. 1923	67.65	47.30	41.40	46.05	34.20	96¾/8
21 „ 1923	67.52½	47.45	41.55	45.90	33.55	96¾/8
22 „ 1923	67.60	47.45	41.45	45.97½	33.70	96¾/8
23 „ 1923	67.60	47.30	41.50	45.95	33.70	96¾/8
24 „ 1923	67.60	47.50	41.50	45.92½	34.10	96¾/8
25 „ 1923	—	—	—	—	34.10	96¾/8
L'ste d. w. 1)	67.40	47.10	41.30	45.85	33.55	96¾/8
H'ste „ „ 1)	67.75	47.55	41.70	46.10	34.45	96¾/8
17 Aug. 1923	67.75	47.30	42.—	46.07½	34.37½	96¾/8-97½
10 „ 1923	67.50	46.50	41.25	46.20	34.60	96½/8
Muntpariteit.	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	100

*) Noteering te Amsterdam. 1) Particuliere opgave.

2) Noteering van 18 Aug. 3) Idem van 11 Aug.

KOERSEN TE NEW YORK.

Data	Cable Lond. (in \$ per £)	Zicht Parijs (in cts. p. frs.)	Zicht Berlijn (in ct. p. Mrk.)	Zicht Amsterd. (in cts. p. gld.)
25 Aug. 1923	4.55.50	5.71	0.000018	39.36
Laagste d. week	4.54.87	5.56	0.000013	39.35
Hoogste „ „	4.55.62	5.71	0.000022	39.37
18 Aug. 1923	4.55.75	5.22	0.000025	39.38
11 „ 1923	4.57.124	5.67	0.000030	39.37
Muntpariteit . .	4.86.67	19.30	23.81¼	40¾/16

KOERSEN VAN DE VOLGENDE PLAATSEN OP LONDEN

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	11 Aug. 1923	18 Aug. 1923	20/25 Aug. '23		25 Aug. 1923
		Laagste	Hoogste	Laagste	Hoogste	
Alexandrië . .	Piast. p. £	97½/32	97½/32	97½/32	97½/32	97½/32
*Bangkok . . .	Sh. p. tical	1/10	1/10	1/10	1/10	1/10
B. Aires 1) . .	d. p. \$	39¾/8	38¾/8	38¾/8	38¾/16	38¼/2
Calcutta . . .	Sh. p. rup.	1/4¼/10	1/4¼/32	1/32¾/32	1/4¼/30	1/4¼/32
Constantin . .	Piast. p. £	795	823	815	880	850
Hongkong . .	id. p. \$	2/35/32	2/35/10	2/27/8	2/37/10	2/35/32
Lissabon 1) . .	d. per Mil.	28¾/32	28¾/10	28¾/32	2¾	21¼/32
Madrid	Peset. p. £	33.32½	33.60	33.60	34.45	33.87½
Mexico	d. per \$	24.26	24.26	24	26	25
Montevideo 1)	id.	38¾	38¾	38	39	38¾
Montreal . . .	\$ per £	4.67½	4.66¼	4.65	4.67	4.65½
Praag	Kr. p. £	155¾	155¾/8	154¼	155¾	155
R.d.Janeiro 1)	d. per Mil.	57¾/32	58¾/10	4¼/10	57¾/32	4¾
Rome	Lires p. £	107¾	106¾	104¾	106¾/8	105¾
Shanghai . .	Sh. p. tael	3/07/8	3/07/8	3/0¼	3/1¼	3/0¼/32
Singapore . .	id. p. \$	2/4¼/8	2/4¼/8	2/4¼/32	2/4¼/10	2/4¼/8
Valparaiso 2)	peso p. £	36.50	36.70	36.90	37.10	37.10
Yokohama . .	Sh. p. yen	2/12¼/32	2/12¼/32	2/1¼/8	2/1¼/8	2/12¼/32

* Koersen der voorafgaande dagen. 1) Telegrafisch transfert. 2) 90 dg.

NOTEERING VAN ZILVER.

	te Londen	N. York	te Londen	N. York
25 Aug. 1923	30¼/10	62¾/8	26 Aug. 1922	35¼
18 „ 1923	31	62¾/8	27 Aug. 1921	38
11 „ 1923	31¼/8	63	20 Juli 1914	24¼/10
				54¼/8

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 27 Aug. 1923.

Activa.		
Binnenl. Wis- H.-bk.	f	45.954.530,75
sels, Prom., B.-bk.	„	34.407.704,88
enz. in disc. Agsch.	„	60.806.701,14
Papier o. h. Buitenl. in disconto	„	—
Idem eigen portef. f	„	52.590.651,—
Af-Verkochtmaar voor de bk. nog niet afgel.	„	52.590.651,—
Beleeningen H.-bk. f	„	24.153.480,52
incl. vrsch. B.-bk. „	„	11.736.168,51
in rek.-crt. Agsch. „	„	97.352.432,26
op onderp.	„	—
	f	133.242.081,29
Op Effecten	f	129.055.781,29
Op Goederen en Spec. „	„	4.186.300,—
	„	133.242.081,29
Voorschotten a. h. Rijk	„	14.675.294,59
Munten Muntmateriaal		
Munt, Goud	f	56.240.100,—
Muntmat., Goud	„	525.554.418,50
	f	581.794.518,50
Munt, Zilver, enz.	„	10.955.707,06
Muntmat., Zilver	„	—
	„	592.750.225,56
Effecten		
Bel. v. h. Res. fonds f	„	5.973.480,24
id. van 1/8 v. h. kapit. „	„	3.969.006,62
	„	9.942.486,86
Geb. en Meub. der Bank	„	5.000.000,—
Diverse rekeningen	„	58.389.015,65
	f	1.007.758.691,72
Passiva.		
Kapitaal	f	20.000.000,—
Reservefonds	„	5.999.469,43
Bijzondere reserve	„	9.000.000,—
Bankbiljetten in omloop	„	931.910.310,—
Banksignatiën in omloop	„	646.098,81
Rek.-Cour. f Het Rijk	„	—
saldo's: Anderen f	„	33.986.504,28
	„	33.986.504,28
Diverse rekeningen	„	6.216.309,20
	f	1.007.758.691,72
Beschikbaar metaalsaldo	f	398.751.686,52
Op de basis van 1/8 metaaldekking	„	205.443.103,90
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	„	1.993.758.430,—

NED. BANK 27 Augustus 1923 (vervolg).
Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opeschebare schulden
27 Aug. 1923.....	581.795	10.956	931.910	34.633
20 " 1923.....	581.794	11.007	930.715	29.071
13 " 1923.....	581.793	10.870	939.468	30.357
6 " 1923.....	581.793	10.748	951.022	28.133
30 Juli 1923.....	581.794	10.934	947.432	36.759
28 Aug. 1922.....	605.955	8.888	960.385	33.429
29 Aug. 1921.....	605.969	10.566	1.004.129	50.770
25 Juli 1914.....	162.114	8.228	310.437	6.198

Data	Totaal bedrag disconto's	Hieraan Schatkistpromessen rechtstreeks	Beleeningen	Beschikbaar Metaal-saldo	Deknings-percentage
27 Aug. 1923	141.169	2.000	133.242	398.752	61
20 " 1923	139.094	—	136.098	400.153	62
13 " 1923	142.124	—	141.487	398.005	61
6 " 1923	142.916	—	139.317	396.016	61
30 Juli 1923	140.607	—	149.313	395.195	61
28 Aug. 1922	182.101	34.000	99.848	415.340	62
29 Aug. 1921	223.675	69.700	158.778	404.814	59
25 Juli 1914	67.947	14.300	61.686	43.521 ¹⁾	54

¹⁾ Op de basis van $\frac{2}{3}$ metaaldekking.

Uit de bekendmaking van den Minister van Financiën blijkt, dat uitstonden op:

	20 Aug. 1923	27 Aug. 1923
Aan schatkistpromessen. waarv. direct bij Ned. Bk.	f 209.380.000,—	f 209.180.000,—
Aan schatkistbiljetten ..	„ 220.971.000,— ¹⁾	„ 220.970.000,—
Aan zalverbons	„ 27.475.645,50	„ 28.666.496,—

Onder de vlottende schuld is begrepen:
Voorsch. aan de Koloniën „ 140.506.000,— „ 147.364.000,—
Voorschot aan Gemeenten } 30 Juni 1923 } 31 Juli 1923
voor door Rijk voor hen te heffen Ink. belasting } „ 42.427.860,97 } „ 40.452.561,61

Tegoe d. d. Postc. & G. dst | „ 106.442.031,87¹⁾ | „ 106.443.755,81¹⁾
¹⁾ Waarvan f 37.056.000 vervallen op of na 1 April 1927.

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens. De samengetrokken cijfers der laatste weken zijn telegrafisch ontvangen.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opeschebare schulden	Beschikbaar metaal-saldo
18 Aug. 1923	222.000	—	262.500	111.000	147.300
11 " 1923	215.250	—	266.000	105.500	140.950
4 " 1923	222.250	—	262.500	103.500	149.050
14 Juli 1923	145.453	61.042	266.925	92.606	135.157
7 " 1923	153.631	61.489	272.138	82.729	144.790
30 Juni 1923	149.102	61.456	264.495	84.137	141.452
19 Aug. 1922	146.354	52.879	272.122	97.140	126.011
20 Aug. 1921	207.000	19.868	304.207	146.857	137.114
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842 ²⁾

Data	Disconto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalbaar	Beleeningen	Voor-schotten aan het Gouv. nem.	Diverse reke-ningen ¹⁾	Deknings-percentage
18 Aug. 1923	162.300	—	3.500	***	59	
11 " 1923	172.910	—	7.100	***	58	
4 " 1923	158.430	—	1.700	***	61	
14 Juli 1923	36.192	32.384	72.049	19.167	22.142	57
7 " 1923	36.159	29.922	69.747	12.124	19.554	61
30 Juni 1923	35.855	28.735	68.147	12.985	19.782	60
19 Aug. 1922	34.006	31.425	104.374	—	23.903	54
20 Aug. 1921	37.302	24.554	103.165	34.586	33.063	49
25 Juli 1914	7.259	6.395	47.934	6.446	2.228	44

¹⁾ Sluitpost activa. ²⁾ Basis $\frac{2}{3}$ metaaldekking.

CURAÇOSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Disconto's	Voor-schotten aan de kolonie	Diverse reke-ningen ¹⁾	Diverse reke-ningen ²⁾
1 Juli 1923	663	1.411	81	365	820	166
1 Juni 1923	664	1.333	128	332	733	152
1 Mei 1923	664	1.281	127	373	721	208
1 April 1923	664	1.277	127	306	669	157
1 Maart 1923	663	1.215	128	286	667	134
1 Juli 1922	682	1.221	92	341	780	309

¹⁾ Sluitpost der activa. ²⁾ Sluitpost der passiva.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden pond sterling.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes.		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
22 Aug. 1923	127.643	124.277	286.768	27.000	242.543
15 " 1923	127.644	124.829	291.035	27.000	246.919
8 " 1923	127.646	126.091	294.101	27.000	249.926
2 " 1923	127.641	126.622	291.745	27.000	247.728
23 Aug. 1922	127.417	123.454	295.130	27.000	252.728
22 Juli 1914	40.164	29.317	—	—	—

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Deknings-perc. ¹⁾
22 Aug. '23	46.456	70.053	15.325	106.197	23.116	19,02
15 " '23	45.836	69.120	10.417	109.021	22.565	18,89
8 " '23	46.784	68.724	10.428	108.318	21.305	17,94
2 " '23	45.899	69.921	12.784	105.759	20.769	17,52
23 Aug. '22	43.853	75.763	18.458	105.490	22.414	18,08
22 Juli '14	11.005	33.633	13.735	42.185	29.297	52 $\frac{3}{8}$

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehens-kassenscheine, in miljoenen Mark.

Data	Metaal	Daarvan Goud	Waarv. bij Buitl. circ. bkn ¹⁾	Kassen-scheine	Circulatie	Deknings-perc. ²⁾
7 Aug. '23	25.050	596	90	2.568.526	62.326.692	4
31 Juli '23	24.412	596	90	3.987.474	43.594.738	9
23 " '23	24.531	616	110	3.444.804	31.824.821	11
15 " '23	22.071	657	110	3.160.983	25.491.739	12
7 Aug. '22	1.026	1.005	50	13.340	198.464	7
23 Juli '14	1.691	1.357	—	65	1.891	93

Data als boven.	Wissels			Rek. Crt.	Darlehens-kassenscheine	
	Totaal	Handels-wissels	Schatkist-papier		Totaal uitgegeven	In kas bij de Rijksbank
104.987.129	25340.241	79646.888	38043.523	2600.000	2600.000	
72066.322	18314.292	53752.030	27857.077	3999.500	3987.500	
53027.175	13930.412	39096.763	20402.161	3456.800	3444.800	
40971.288	11061.138	29910.150	16927.077	3173.100	3161.000	
220.375	9.980	210.395	36.759	26.470	13.325	
751	751	—	944	—	—	

¹⁾ Onbelast. Bovendien verpand op 15 Juli 1923 204,9 mill., op 23 Juli 1923 245,5 mill., op 31 Juli 1923 245,5 mill., op 7 Aug. 1923 245,5 mill.
²⁾ Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buitenland	Zilver	Te goed in het Buitenland	Buit.gew. voorsch. ald. Staat
23 Aug. 23	5.537.943	1.864.345	294.303	569.663	23.400.000
16 " '23	5.537.913	1.864.345	294.212	565.019	23.400.000
9 " '23	5.537.893	1.864.345	294.074	564.846	23.400.000
24 Aug. '22	5.531.880	1.948.367	285.669	577.344	23.300.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitge-stelde Wissels	Beleeningen	Bankbil-jetten	Rek. Crt. Parti-culieren	Rek. Crt. Staat
2.311.495	18.803	2.086.544	37.111.156	2.104.272	12.425	
2.404.536	18.805	2.110.104	37.265.406	1.952.045	14.787	
2.470.255	18.815	2.151.165	37.426.071	2.011.125	16.971	
1.897.692	34.667	2.117.264	36.050.884	2.111.317	27.597	
1.541.980	—	769.400	5.911.910	942.570	400.590	

BANQUE NATIONALE DE BELGIQUE.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metaal incl. buitl. sald	Beleen. van buitl. vorder.	Beleen. van prom. d. provinc.	Binn. wissels en beleen.	Circulatie	Rek. Crt. partie.
23 Aug. '23	348.466	84.653	480.000	1175.829	7.077.345	172.580
16 " '23	350.195	84.653	480.000	1105.090	7.061.497	147.811
2 " '23	350.897	84.653	480.000	1082.752	7.034.935	114.894
24 Aug. '22	331.142	84.653	480.000	611.774	6.412.399	354.188

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goudvoorraad			Zilver etc.	F.R. Notes in circulatie
	Totaal bedrag	Dekking F. R. Notes	In het buitenl.		
8 Aug. '23	3.112.636	2.101.713	—	77.484	2.224.358
1 „ '23	3.109.666	2.114.787	—	84.058	2.187.729
25 Juli '23	3.113.551	2.118.785	—	86.454	2.194.871
9 Aug. '22	3.071.643	2.275.919	—	130.534	2.147.223

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dekking perc. 1)	Algem. Dekking perc. 2)
8 Aug. '23	1.000.511	1.904.791	109.673	75,38	77,3
1 „ '23	989.067	1.944.551	109.497	75,25	77,3'
25 Juli '23	937.403	1.896.567	109.629	76,10	78,2'
9 Aug. '22	528.964	1.835.803	105.730	77,12	80,4'

1) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opelschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 2) Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan, time deposits
1 Aug. '23	771	11.739.800	1.395.825	15.198.667	3.972.103
25 Juli '23	772	11.715.726	1.355.902	15.188.222	3.964.432
18 „ '23	772	11.762.032	1.398.984	15.300.956	3.980.513
2 Aug. '22	794	10.804.278	1.404.066	14.837.348	3.506.542

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 27 Augustus 1923.

De houding van de internationale fondsenmarkten gedurende de afgelopen week heeft over het algemeen een zodanig blijk van optimisme gegeven, dat men geneigd is te vragen, welke essentiele veranderingen in het samenstel der buitenlandsche politiek, of welke andere, het algemeen economisch gebeuren beroerende factoren, zijn ingetreden, die een dergelijke wijziging zouden kunnen motiveren. Voorvallen van algemeen economischen aard hebben zich zeer zeker niet voorgedaan en de ietwat gunstiger beoordeeling van den internationalen toestand moet louter worden toegeschreven aan een gevoel van verlichting, nu men langzamerhand bemerkt, dat het tusschen Frankrijk en Engeland, de beide voornaamste geallieerden, niet noodzakelijk tot een breuk zal behoeven te komen, al loopen de opvattingen omtrent de te volgen politiek van de naaste toekomst zeer ver uiteen. Hier is dus geen sprake van essentiele veranderingen, waarop men zou kunnen wijzen. De jongste antwoordnota van Fransche zijde heeft waarlijk niet veel speelruimte gelaten voor een interpretatie van de Fransche bedoelingen. Het verdrag van Versailles wordt onverzwakt gehandhaafd, zoodat alleen op ondergeschikte punten wellicht door naadere besprekingen nog overeenstemming kan worden verkregen. Ondanks de scherpe kloof echter, die zich tusschen de Fransche en de Engelsche politiek met den dag meer kenbaar maakt, gelooft de beurs, als geheel genomen, niet aan ernstige gevolgen ten aanzien van de landen der vroegerge geallieerden. Wellicht heeft vooral de markt te Londen, die de faits et gestes der Engelsche Regeering niet slechts nauwkeurig pleegt te registreeren, doch gewoonlijk ook een fijnen neus heeft voor de plannen, die met betrekking tot de buitenlandsche politiek worden gekoesterd, reden genoeg om zich niet al te ernstig bezorgd te maken. In de City worden, zooals vanzelf spreekt, de tegenwoordige verhoudingen uitvoerig besproken, doch van eenige nervositeit is niets te bemerken. Wel heeft het teleurstelling gebracht, dat de ontwikkeling der economische verhoudingen, in aansluiting aan de politieke voorvallen, nog zoo weinig perspectief toont, doch men heeft dit met gelatenheid gedragen. En toch zijn er, afgezien van alle andere factoren, twee omstandigheden, die wel in staat zouden kunnen zijn, de markt ongunstig te beïnvloeden. In de eerste plaats het werkloozencijfer, dat in de laatste weken een voortdurende stijging te aanschouwen geeft en dat thans is geklommen tot 1.211.900; in de tweede plaats de reactie van den Sterlingkoers. De jongste disconto-verhooging heeft geen voldoende resultaat gehad en

men verwacht dan ook vrij algemeen een nieuwe opvoering van den rentevoet. In tegenstelling met de vorige disconto-verhooging tot 4 pCt.; zou een toename met opnieuw een vol procent thans een zeer veel krachtiger uitwerking op het toch reeds kwijnende handelsleven kunnen uitoefenen. Immers, waar vaak een minimum-rente-vergoeding van 5 pCt. voor handelseredieten in rekening wordt gebracht, kon een bankrente van 4 pCt. hierop nog geen invloed uitoefenen, hetgeen echter anders zou worden, indien de minimum-bankrente op gelijk niveau wordt gesteld met de kosten van crediet-verstrekking van het oogenblik. Vermoedelijk is met het oog hierop, dat thans nog niet tot het aanzetten van de discontoschroef is overgegaan. Echter ondanks de toch waarlijk niet zoo buitengevoon gunstige vooruitzichten, heeft de markt te Londen, zooals reeds gezegd, over het algemeen een vast verloop gehad. De omzettingen evenwel bleven uiterst gering.

De markt te Parijs heeft uit den aard der zaak een zelfde houding te aanschouwen gegeven. Hier echter waren de zaken veel levendiger. De betrekkelijk stabiele houding van den Franschen wisselkoers heeft, naast de onwrikbaarheid, waarmede de Regeering haar standpunt in het vraagstuk der schadevergoeding handhaaft, in breede kringen der bevolking bevrediging gewekt. Voornamelijk wel, doordat men niet alleen rekening heeft te houden met beschouwingen, doch de realiteit hieraan kan toetsen. De cijfers, voor zoover die betrekking hebben op den buitenlandschen handel, de staal- en ijzerproductie, het herstel der verwoeste gebieden, enz. zijn reeds lang geleden gepubliceerd en in deze kolommen genoemd, doch oefenen nog steeds hun invloed uit. In ernstige kringen in Frankrijk verwacht men weliswaar geen groote financieele voordeelen van de thans toegepaste buitenlandsche politiek, doch men kan toch niet ontkennen, dat tot nu toe Frankrijk slechts geringe nadeelen hiervan heeft ondervonden. Men heeft over het algemeen dan ook wel vertrouwen in de tegenwoordige Regeering en de jongste nota heeft de gedachten van breede lagen der bevolking vertolkt. De beurs heeft dit goed begrepen, door op de bekendmaking der nota met een vaste houding te antwoorden.

In Duitschland is tot nu toe in principieelen zin nog niets veranderd en het is dan ook begrijpelijk, dat ook de beurzen hun houding niet hebben gewijzigd. Ook gedurende de achter ons liggende week kon het algemeen prijsniveau, hoewel het zich niet gelijkmatig ontwikkelde, opnieuw in zeer sterke mate monteeren. Het index-cijfer van de Frki. Ztg. geeft een stijging aan van 1.208.269 tot 2.087.14 (100 op 4 Januari 1922), waaruit moge blijken, dat de mentaliteit bij onze Oosterburen nog niet veranderd is. De aangekondigde zeer hooge belastingen, de verhoogingen van allerlei tarieven hebben weliswaar groote onrust gewekt, doch terzelfder tijd hebben zij de overtuiging wakker geroepen, dat door al deze maatregelen een nieuwe duurfelf moet ontstaan, die de Mark nog verder zal moeten deprecieeren. Toch is tegen het einde der berichtperiode een lichte aarzeling op de fondsenmarkt te bemerken geweest, gelijktijdig met een kleine waardevermeerdering van de Mark. Vermoedelijk moet dit in verband worden gebracht met de geruchten omtrent een aanstaand aftreden van den heer Havenstein als president van de Rijksbank. Indien dit aftreden tevens zou beteekenen een principieele wijziging van de crediet-politiek der centrale crediet-instelling, zou er werkelijk eenige kans zijn op een stabilisatie en, later, op een verbetering van de waarde van de Mark. Hierop is dan ook aller aandacht gevestigd, veel meer dan op de Fransch-Engelsche nota-wisseling. Te dien opzichte maakt men zich in Duitschland geen illusies; men houdt er rekening mede, dat de tegenwoordige toestanden nog zeer lang ongewijzigd kunnen blijven en tracht zich aan te passen.

Te New York is de markt over het algemeen vast gebleven, meer nog voor spoorweg- dan voor industriele waarden, hoewel uit de kringen der nijverheid bevredigende berichten zijn gekomen, speciaal echter wat betreft de verwachtingen voor den aanstaanden herfst. Wel merkwaardig mag het worden genoemd, dat men aan deze verwachtingen meer waarde toekent dan aan de cijfers van het oogenblik. Deze toch zouden, waar zij wijzen op een iets minder groote activiteit dan enkele maanden geleden, eerder tot een minder opgewekte houding kunnen leiden.

Ten onzent is de markt voor beleggingswaarden sterk gedrukt geworden door omvangrijke verkoop-orders. Ter beurze is men van meening, dat vooral het buitenland tot dezen verkoopdrang heeft medegewerkt en dat deze ontstaat is door pessimistische verwachtingen, ten aanzien van onze Staatsfinanciën, indien niet op een zeer krachtige wijze het bezuinigings-mes ter hand wordt genomen. Tegenover den verkoopdruk kon de vraag zich niet voldoende laten gelden, zoodat een algemeen lager niveau werd be-

reikt. Niet alleen staatsfondsen, doch ook koloniale, gemeentelijke en provinciale waarden hebben aan de reactie den tol moeten betalen. Van buitenlandsche beleggingswaarden bestond slechts belangstelling voor dollar-papieren.

	20 Aug.	24 Aug.	27 Aug.	Rijzing of daling.
6 %o Nederland 1922	100 ³ / ₈	99	99 ¹ / ₂	- ⁷ / ₈
5 %o " 1918	90	89 ¹ / ₄	89	- 1
4 ¹ / ₂ %o " 1916	88 ¹ / ₈	88	87 ³ / ₄	- ³ / ₈
4 %o " 1916	81 ¹ / ₄	80 ³ / ₄	80	- 1 ¹ / ₄
3 ¹ / ₂ %o "	76 ³ / ₄	76	76	- ³ / ₄
3 %o "	65 ³ / ₄	65 ²⁵ / ₃₂	65 ⁷ / ₈	+ ¹ / ₈
2 ¹ / ₂ %o Cert. N. W. S.	56 ¹ / ₄	55 ¹ / ₂	55 ¹ / ₂	- ¹ / ₂
7 %o Oost-Indië 1921	101 ¹ / ₂	100 ³ / ₈	100 ³ / ₁₆	- 1 ³ / ₁₆
6 %o " 1919	96 ⁷ / ₈	96 ¹ / ₈	96 ¹ / ₈	- ³ / ₄
5 %o " 1915	93	—	—	—
5 %o Rusland 1906	3 ¹ / ₂	—	3 ¹ / ₄	- ¹ / ₄
4 %o Rusl. bij Hope & Co.	3 ³ / ₈	—	—	—
4 %o Japan 1899	68 ³ / ₄	—	—	—
5 %o Brazilië 1895	48 ¹ / ₈	47 ¹⁵ / ₁₆	47	- 1 ¹ / ₈
8 %o San Paulo 1921	97 ³ / ₄	97	97 ⁷ / ₁₆	- ⁹ / ₁₆
6 %o Amsterdam 1920	101 ¹ / ₂	—	—	—
7 %o Rotterdam 1920	102 ³ / ₈	100 ¹ / ₄	—	- 2 ¹ / ₈

Daarentegen heeft de *aandeelenmarkt* een opgewekte tendens vertoond, zooals sinds langen tijd niet is voorgekomen. De *petroleummarkt*, die de berichten omtrent over-productie en verlaging der olieprijsen moest ondergaan, heeft zich desondanks niet onbelangrijk kunnen herstellen. Wel werkte voor het hoofdfonds de omstandigheid mede, dat dekings-aankopen uitgevoerd moesten worden voor een kleine firma, die in gebreke was gebleven, doch deze factor zou op zichzelf niet voldoende zijn geweest, om het koers-avance te handhaven. De algemeene marktstemming heeft hier den stoot gegeven.

Zelfs *binnenlandsche industriële waarden* hebben voor enkele soorten verbeteringen te boeken gehad, ondanks de Duitse statistiek, welke aanwijst, dat de daling van de Mark den uitvoerhandel opnieuw een stimulans heeft verschafft. *Suikerwaarden* werden gunstig beïnvloed door de mededeeling van de V. J. S. P. dat zij haar oorspronkelijke (grotere) raming van den suikerroogst heeft kunnen herstellen. *Rubberaandeelen* waren vast in verband met den prijs van het ruwe product en *tabakswaarden* sloten zich bij deze stemming aan.

	20 Aug.	24 Aug.	27 Aug.	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	114 ¹ / ₂	116	—	+ 1 ¹ / ₂
Incasso Bank	89 ¹ / ₂	86 ¹ / ₂	—	- 3
Koloniale Bank	135 ¹ / ₄	142	145 ⁷ / ₈	+ 10 ³ / ₈
Ned. Handel-Mij. cert. v. aand.	115 ¹ / ₂	119 ³ / ₄	120 ⁷ / ₈	+ 5 ³ / ₈
Rotterd. Bankvereniging..	90 ³ / ₈	—	—	—
Amst. Superfosfaatfabriek .	33 ³ / ₈	—	34	+ ¹ / ₈
Van Berkel's Patent	33 ³ / ₄	37 ¹ / ₂	43	+ 9 ¹ / ₄
Gouda Kaarsen	70	—	69 ¹ / ₈	- ⁷ / ₈
Holl. Draad- en Kabelfabriek	53 ³ / ₄	55	56 ¹ / ₂	+ 2 ³ / ₄
Jurgens' Ver. Fabr. gew. aand.	44 ¹ / ₄	45 ³ / ₄	48 ³ / ₄	+ 4 ¹ / ₂
" " pr. aand.	55 ¹ / ₄	56	57	+ 1 ³ / ₄
Leerdam Glasfabrieken	30 ¹ / ₄	30 ¹ / ₄	—	—
Philips' Gloeilampenfabriek	234	241 ⁷ / ₈	—	+ 7 ⁷ / ₈
Vereenigde Blikfabrieken ..	98 ¹ / ₂	—	100	+ 1 ¹ / ₂
Vereen. Chemische Fabrieken	34	34	—	—
Compania Mercantil Argent.	7 ¹ / ₄	6 ³ / ₈	6	- 1 ¹ / ₄
Cultuur-Mij. d. Vorstenland.	142 ¹ / ₂	147 ¹ / ₂	151	+ 8 ¹ / ₂
Handelsver. Amsterdam ...	392	406 ¹ / ₂	410 ¹ / ₂	+ 18 ¹ / ₂
Handelsverg. Reiss & Co. ...	25 ¹ / ₂	25	25	- ¹ / ₂
Int. Crediet- en Handelsverg.	—	—	—	—
Rotterdam	174	—	—	—
Linde Teves & Stokvis	57 ¹ / ₂	56 ¹ / ₂	56 ¹ / ₂	- 1
Tels & Co's Handel-Mij.	4 ¹ / ₄	—	—	—
Redjang Lebong Mijub.-Mij.	98	98 ¹ / ₄	100	+ 2
Gecons. Holl. Petroleum-Mij.	121 ¹ / ₂	123 ³ / ₄	125 ¹ / ₂	+ 4
Kon. Petroleum-Mij.	335	347 ¹ / ₈	348 ³ / ₄	+ 13 ³ / ₄
Orion Petroleum-Mij.	—	—	—	—
Afgest. Aand.	23 ¹ / ₂	—	—	—
Amsterdam-Rubber-Mij.	146 ⁷ / ₈	152 ³ / ₄	154 ³ / ₄	+ 7 ⁷ / ₈
Nederl.-Rubber-Mij.	74 ¹ / ₂	77	—	+ 2 ¹ / ₂
Oost-Java-Rubber-Mij.	221	229 ³ / ₄	234 ³ / ₄	+ 13 ³ / ₄
Deli-Batavia Tabak Mij.	293	310	312	+ 19
Deli-Maatschappij	279	286	283	+ 4
Senembah-Maatschappij ..	242	260	261 ¹ / ₂	+ 19 ¹ / ₂

Ook op de *scheepvaartmarkt* kon een lichte verbetering intreden, welke echter de recente heftige daling niet heeft kunnen nivelleren. Ook bleven de omzetten hier zeer veel kleiner dan in de overige beurs-afdeelingen.

	20 Aug.	24 Aug.	27 Aug.	Rijzing of daling.
Holland-Amerika-Lijn	76	78	80	+ 4

	20 Aug.	24 Aug.	27 Aug.	Rijzing of daling.
" " „gem.eig.	66	67	67 ¹ / ₂	+ 1 ¹ / ₂
Hollandsche Stoomboot-Mij.	17 ¹ / ₂	17 ¹ / ₂	—	—
Java-China-Japan-Lijn	62	62 ¹ / ₂	—	+ ¹ / ₂
Kon. Hollandsche Lloyd ...	6 ³ / ₄	—	—	—
Kon. Ned. Stoomb.-Mij.	48 ¹ / ₄	—	49	+ ³ / ₄
Konink.Paketaart-Mij.	107	108	109 ¹ / ₂	+ 2 ¹ / ₂
Maatschappij Zeevaart	54 ¹ / ₂	49 ¹ / ₂	51 ¹ / ₂	- 3
Nederl. Scheepvaart-Unie ..	99 ⁷ / ₈	101 ⁷ / ₈	101	+ 1 ¹ / ₈
Nievelt Goudriaan	75	78	80	+ 5
Rotterdamsche Lloyd	111 ¹ / ₂	113	115	+ 3 ¹ / ₂
Stoomv.-Mij. „Nederland” ..	130	128 ¹ / ₂	129 ¹ / ₂	- ¹ / ₂
" " „Noordzee” ...	27 ¹ / ₂	—	—	—

De *Amerikaansche markt* bleef opgewekt van toon.

	20 Aug.	24 Aug.	27 Aug.	Rijzing of daling.
Americ. Smelting & Refining	60	60 ¹ / ₈	60 ⁷ / ₈	+ ⁷ / ₈
Anaconda Copper	83 ¹³ / ₁₆	84 ¹ / ₂	84 ¹³ / ₁₆	+ 1 ¹ / ₈
Studebaker Corp.	110 ³ / ₈	110 ¹ / ₄	110 ⁷ / ₈	+ ¹ / ₂
Un. States Steel Corp.	94 ⁷ / ₈	94	93 ¹ / ₄	- 1 ¹ / ₈
Atchison Topeka	102 ¹ / ₂	102 ¹ / ₂	102 ¹ / ₄	- ¹ / ₄
Erie	13	14 ⁵ / ₈	15 ³ / ₈	+ 2 ³ / ₈
Southern Pacific	90 ¹ / ₈	90 ¹ / ₄	91 ¹ / ₄	+ 1 ¹ / ₈
Union Pacific	136	133 ¹ / ₂	134 ⁷ / ₈	- 1 ¹ / ₈
Int. Merc. Marine orig. gew.	6 ¹ / ₂	6 ¹ / ₂	6 ³ / ₄	+ ¹ / ₄
" " " " pref.	21 ¹ / ₂	22 ¹ / ₂	22 ¹³ / ₁₆	+ 1 ⁷ / ₁₆

De *geldmarkt* was ruim; groote eischen werden niet gesteld. Prolongatie noteerde doorgaans 3 pCt.

GOEDERENHANDEL.

GRANEN.

28 Augustus 1923.

De graanmarkten waren deze week weder algemeen vast met levendiger stemming dan langen tijd het geval was geweest en van bijna alle artikelen zijn de prijzen vrij aanmerkelijk verhoogd. Voor tarwe zijn de vaste markten vooral het gevolg van het tegenvallende resultaat van de zomertarwe in de Vereenigde Staten van Amerika en de onzekerheid over den Canadeeschen tarweoogst. Het schijnt nu wel vast te staan, dat in het Noord-Westen der Vereenigde Staten de tarwe aanmerkelijke schade heeft geleden door hitte en roest, zoodat de opbrengst kleiner zal zijn dan de op 1 Augustus geraamde hoeveelheid. De belangstelling in Amerika wendt zich nu vooral tot de Canadeesche vooruitzichten en de meeningen daarover loopen sterk uiteen. Terwijl sommigen nog vasthouden aan een opbrengstraming van 480 miljoen bushels, slechts 20 miljoen minder dan het zeer groote cijfer, genoemd in de nog niet lang geleden dagen van het grootste optimisme, bedraagt de officieele raming slechts 382 miljoen, enkele procenten minder dan de in 1922 geooogste hoeveelheid. Daarbij is gerekend op een belangrijk verlies ten gevolge van roestschade. De berichten uit de verschillende streken van het Canadeesche prairie-gebied loopen echter sterk uiteen en terwijl in Manitoba de opbrengst per HA. slechts ongeveer 700 KG. zou bedragen, meldt men uit Alberta opbrengsten tot 2.700 KG. per HA., terwijl ook in Saskatchewan de vooruitzichten goed zijn. De tarweoogst in Canada is nu overal in vollen gang, doch het zal nog wel eenigen tijd duren, vóór betrouwbare cijfers over de opbrengst beschikbaar zijn. Intusschen is den laatsten tijd het tarweaanbod uit Canada niet dringend en daar bovendien de markt te Winnipeg van 20 tot 27 Augustus een prijsverhoging van ongeveer 4 cent per 60 lbs onderging, werden ook in Europa voor Manitoba's steeds hoogere prijzen betaald. Voornamelijk was dat het geval in Engeland, dat ondanks de premie van ongeveer 10 pCt. voor No. 1 Manitoba van den ouden oogst boven La Plata-tarwe, de eerste soort nog steeds bij voorkeur koopt. Zelfs werd een lading Manitoba uit Napels naar Engeland verladen en daar verkocht. Chicago bracht voor tarwe prijsstijgingen van 3 à 3¹/₂ cent per 60 lbs. Het ligt voor de hand, dat die verhoging niet voldoende is, om de klachten der boeren over te lage prijzen te doen verstommen, doch van een terughouden der voorraden is geen sprake. Zelfs zijn de aanvoeren van nieuwe tarwe in de Vereenigde Staten bij voortduring groot en nu en dan was in Engeland de markt voor wintertarwe gedrukt. Ook La Plata-tarwe werd sterk aangeboden, doch zij trok veel minder belangstelling dan spoedige Manitoba's. Voor deze laatste soort werd de stemming nog verbeterd, omdat aanbod uit de tweede hand beneden de pariteit van het uitvoerland van Amerikaanse zijde werd opgenomen, ter dekking van verkoopen op Augustus afluiging. Uit Britsch-Indië waren verkoopers terughoudend wegens vochtig weder, dat trouwens ook in Canada hier en daar den oogst vertraagt. Australië blijft gunstig weder voor de

Noteringen.

Data	Chicago			Buenos Ayres		
	Tarwe	Mais	Haver	Tarwe	Mais	Lijnzaad
	Sept.	Sept.	Sept.	Sept.	Sept.	Sept.
25 Aug. '23	103 1/8	83	38 5/8	11,50	8,60	21,45
18 „ '23	99 1/2	79 1/2	37 1/8	11,50	8,50	21,30
25 Aug. '22	101 1/8	60 1/2	32 1/2	11,55	7,80	18,10
25 Aug. '21	120	54 3/8	34 1/2	17,55 ¹⁾	9,10	22,45
25 Aug. '20	253 3/4	144	67 1/8	19,60 ²⁾	9,40	22,65
20 Juli '14	82	56 3/8	36 1/2	9,40	5,38	13,70

1) Per Oct. 2) Per Febr.

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.

Soorten	27 Augustus	20 Augustus	28 Augustus
	1923	1923	1922
Tarwe*	12,—	11,75	12,—
Rogge (No. 2 Western) 1)	8,75	8,—	9,80
Mais (La Plata)..... 2)	183,—	176,—	212,—
Gerst (48 lb. malting) ... 2)	165,—	171,—	195,—
Haver (38 lb. White cl.) ... 1)	9,50	9,30	9,50
Lijnkoeken (Noord-Ameri- ka van La Plata-zaad) 1)	11,45	11,—	13,—
Lijnzaad (La Plata) 3)	405,—	407,—	380,—

1) p. 100 KG. 2) p. 2000 KG. 3) per 1960 KG.

*) Nr. 2 Hard/Red Winter Wheat.

AANVOEREN in tons van 1000, KG.

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	19/25 Augustus 1923	Sedert 1 Jan. 1923	Overeenk. tijdoak 1922	19/25 Augustus 1923	Sedert 1 Jan. 1923	Overeenk. tijdoak 1922	1923	1922
Tarwe	18.869	491.291	716.650	—	31.086	26.976	522.377	743.626
Rogge	1.483	297.082	138.759	—	485	—	297.567	138.759
Boekweit	1.708	11.645	9.555	—	—	—	11.645	9.555
Mais	6.579	377.333	690.465	—	51.377	69.765	428.710	760.230
Gerst	2.290	135.425	101.327	—	7.842	3.597	143.267	104.924
Haver	—	51.194	83.667	—	533	50	51.727	83.717
Lijnzaad	440	91.163	111.689	—	48.156	59.992	139.319	171.681
Lijnkoek	2.532	143.290	81.343	—	—	1.547	143.290	82.890
Tarwemeel	5.058	60.288	34.803	585	4.509	5.064	64.797	39.867
Andere meelsoorten	—	1.344	6.768	—	—	2.615	1.344	9.383

nieuwe tarwe melden en gaat voort flinke hoeveelheden te verschepen, waarvoor in Engeland goede vraag bestaat. De betere tarwenvraag in Engeland is gedeeltelijk gevolg van de omstandigheid, dat daar molenaars en handel hun voorraden sterk laten inkrimpen onder den indruk van de optimistische berichten over de oogsten in bijna alle tarwe voortbrengende landen. Nu hier en daar, ook in Europa, de oogstvertraagd wordt door iets minder gunstig weder en ook de opbrengst-ramingen in verschillende landen wat zijn verlaagd, ging men er algemeen toe over, zich weder van tarwe te voorzien. Ook het eindigen van de staking in de Londense haven heeft daartoe geleid. Enkele Europeesche landen volgden het voorbeeld en zoowel België als Nederland kochten op vrij ruime schaal, waarbij men zich echter blijft tevreden stellen met de goedkoopere La Plata-tarwe, waarvan ook een lading naar Portugal werd verkocht. In Frankrijk zijn de verwachtingen van de tarweopbrengst wat minder hoog gespannen dan onlangs het geval was, doch de ramingen blijven zich nog om 35 miljoen quarters bewegen tegenover een opbrengst van ongeveer 30 miljoen in 1922. In deze hoeveelheden is de Algiersche tarwe niet meegerekend. Frankrijk zal dus ook dit jaar zeker tarwe dienen in te voeren, ofschoon de benodigde hoeveelheid kleiner zal zijn, dan in het vorige seizoen. Voorloopig toont de Frankrijksche tarwe echter nog zeer weinig belangstelling voor buitenlandsche tarwe. Slechts werd deze week een lading Russische tarwe naar Frankrijk verkocht, hetgeen vooral in Amerika sterk de aandacht trok, waar men zeer beducht blijft voor de Russische concurrentie. Berichten over de Russische uitvoermogelijkheden in het komende seizoen blijven nog vaag, doch dat uitvoer van eenige betekenis, vooral van rogge, zal plaats hebben, staat nu wel vast. Ook tarwe blijft uit Rusland aangeboden, terwijl in gerst en mais den laatsten tijd eveneens weder zaken worden gedaan en een aanvang gemaakt is met de verschepingen der naar Duitschland verkochte rogge. De wereldverschepingen van tarwe naar Europa waren deze week ruim, doch de vaste Europeesche tarwemarkt had die omstandigheid geen invloed. De Argentijnsche hoeveelheid nam flink toe in vergelijking met de vorige week, terwijl met goede aanvoeren in de Argentijnsche havens de markten te Buenos Aires en Rosario aanvankelijk nauwelijks de prijzen konden handhaven. Zelfs vond eenige prijsdaling plaats, doch later volgde ook Argentinië de algemeene prijsverhoging en de termijnmarkten sloten op 27 Augustus 15 a 25 centavos hooger dan een week tevoren. De Europeesche berichten over het resultaat der roggeoogsten bevestigen de optimistische verwachtingen, die daarvan werden gecoesterd. Het vochtige weder der laatste dagen is wel een tegenvaller, doch in de meeste landen was de rogge reeds grootendeels binnengehaald. In Nederland heeft het echter een ongunstigen invloed uitgeoefend in de oordelijke provincien en gedeeltelijk in verband daarmee, doch ook omdat hier en daar het aanbod van inlandsche rogge klein is wegens de lage prijzen, is de vraag voor buitenlandsche rogge in Nederland aanmerkelijk verbeterd. Tot stijgende

prijzen werd uit de aanwezige voorraden en aankomende partijen geregeld gekocht. De Amerikaansche roggeoogst valt tegen en is in sommige streken zelfs slecht. Chicago was dan ook vast en de roggeprijs steeg daar ongeveer 1 1/2 cent per 56 lbs.

Ten slotte willen wij niet nalaten op te merken, dat bij een beoordeeling van den stijgenden prijsloop aan de markt voor doodgraan nog steeds in het oog moet worden gehouden, dat weliswaar in eenige belangrijke productielanden de raming der opbrengst lager is dan eenigen tijd geleden het geval was, doch dat steeds de voorhanden en te verwachten tarwe en rogge de behoefte sterk overtreft, vooral indien de koopkracht van eenige invoerlanden niet sterk verbeterd, zoodat in het najaar, wanneer ook de nieuwe Canadeesche tarwe ter verscheping komt, het aanbod zeker ruim zal zijn.

Eenigszins anders ziet op dit oogenblik de toekomst er uit voor de maïsmarkt. Van het Argentijnsche uitvoer-surplus is zeker reeds meer dan de helft verscheept. Reeds neemt het aanbod aan de markten in Argentinië af en de verschepingen vinden reeds eenigen tijd niet meer plaats in het snelle tempo van de eerste maanden van het seizoen. Noord-Amerika heeft zijn verschepingen blijkbaar voor dit seizoen gestaakt, zoodat vóór November geen aanbod van beteekenis van Noord-Amerikaansche maïs meer te verwachten schijnt. Zeer kleine aanvoeren en een steeds verdere inkrimping van de voorraden in de Vereenigde Staten hebben ook deze week den September-termijn te Chicago weder doen stijgen. Wel volgden later weder lagere prijzen, doch verkoop naar Europa laten deze nog lang niet toe. De nieuwe oogst staat er goed voor, doch voorloopig heeft de Europeesche verbruiker daaraan nog niets. Wel blijft Zuid-Afrika op ruime schaal maïs offeren en de verschepingen zullen daar zeker nog geruimen tijd van flinken omvang kunnen zijn, doch het geheele uitvoer-surplus bedraagt slechts ongeveer 2 1/2 miljoen quarters, terwijl Argentinië sedert 1 Mei reeds bijna 7 mill. quarters verscheept. Ook Roemenië is geregeld met maïs aan de markt. In deze week kwamen levendige zaken in Donau maïs tot stand naar Rotterdam en Antwerpen, terwijl Engeland een lading September-aflading kocht. Rusland verkocht maïs ter verscheping van Novorossisk, doch voor beide gevallen is slechts sprake van restanten van den ouden oogst, terwijl de nieuwe maïs, waarvan in Roemenië de vooruitzichten gunstig blijven, waarschijnlijk niet vóór October ter verscheping zal komen. Er blijven dus nog eenige maanden, waarin voor zoover nu te voorzien is, met een overvloedig maïsaanbod wel nauwelijks rekening zal zijn te houden. Maïs was dan ook deze week algemeen vast met goede vraag, zowel in Engeland als in verschillende Europeesche landen, met stijgende prijzen voor alle soorten. Een flink aantal ladingen La Plata-maïs werd in Engeland gekocht, waar ook de belangstelling voor Zuid-Afrikaansche maïs opleefde. Zij concentreert zich niet meer op witte Platte, doch ook in Ronde Gele maïs werden enkele ladingen tot stijgende prijzen verhandeld, voornamelijk op Sep-

tember aflading en later. Nederland koopt nog het liefst de Witte Platte maïs, waarvan de aangeboden spoedige partijen echter voor een groot gedeelte werden opgeruimd en ook Gele Ronde Zuid-Afrikaansche maïs trekt nu meer de aandacht. Aan de Engelsche markt was de stemming niet zoo levendig, doch nu en dan werden ook daar tot hogere prijzen goede omzetten bereikt. De Argentijnsche markt was na de prijsverhoging in de vorige week vrij vast, met aanvankelijk weinig fluctuaties. Later trad eenige verdere prijsverhoging in, die op 27 Augustus de prijzen aan de termijnmarkten 5 à 10 centavos boven die van den 20sten bracht. De verschepingen bleven op hetzelfde peil en weder was een belangrijk gedeelte daarvan bestemd voor Frankrijk. De Scandinavische landen betrekken tegenwoordig flinke hoeveelheden La Plata-maïs en de vraag blijft daar bevestigend. Ook in Nederland en België verbeterde de kooplust. De voorraden zijn er sterk verminderd en daar weinig stoomende maïs wordt aangeboden, worden niet alleen voor spoedige partijen bij vrij levendige vraag belangrijk hogere prijzen betaald, doch ook in Augustus en begin September-aflading bestaat in Nederland weder een geregelde handel, nadat langen tijd de belangstelling voor nog niet gestoomde partijen uiterst gering was geweest. Nu de voorraden van Noord-Amerikaansche maïs in Nederland grootendeels zijn opgeruimd, bestaat goede vraag voor maïs, die deze soort kan vervangen en het was dan ook in verband hiermede, dat deze week niet slechts Zuid-Afrikaansche soorten goede vraag ontmoetten, doch ook in Galfox- en Novorossiskmaïs flinke zaken voor spoedige aflading tot stand kwamen.

Ondanks het kleinere aanbod van spoedige maïs, blijft voor Noord-Amerikaansche gerst de vraag in Nederland onbevredigend. Engeland kocht geregeld vooral Canadeesche soorten, doch naar Nederland kwamen van Noord-Amerika slechts weinig zaken tot stand en de aanvoeren vinden tot nauwelijks loonende prijzen slechts langzaam koopers. Levendiger was de handel in Noord-Afrikaansche gerst, waarvan het aanbod telkens zonder moeite wordt opgenomen, vooral wegens de lage prijzen en de toch zeer bevredigende kwaliteit. In de prijzen kwam weinig verandering, ofschoon de vraag voor deze gerstsoort zich ook in andere landen uitbreidt en Engeland, zoowel in parcels als ladingen, geregeld blijft koopen en ook Scandinavië als gerstkooper blijft optreden. Russische gerst werd eveneens weder naar Nederland verkocht, terwijl voor Roemenië eenige zaken op September-aflading tot stand kwamen. Spoedige Donaugerst wordt weinig aangeboden, doch op aflading is het aanbod ruim.

Haver was deze week in Engeland wat vaster, gedeeltelijk ten gevolge van de afname van het aanbod uit Argentinië, waar het beschikbare uitvoer-surplus grootendeels is verscheept. Van Noord-Amerika werd echter weinig gekocht. In de Vereenigde Staten was haver aanvankelijk vast wegens de schaarschte van maïs, doch later volgden flauwere markten.

SUIKER.

Gedurende de afgelopen week was de stemming op de verschillende suikermarkten prijshoudend.

In New York liep de notering voor Spot Centrifugals van 5,78 op tot d.c. 5,84, terwijl de loop der termijnnoteringen als volgt was: September van d.c. 3,92 tot 4,03; December van d.c. 3,89 tot 4,10 en Maart van 3,45 tot 3,59. Cuba, Porto-Rico en Philippijnsche suiker werden tot prijzen oplopend van d.c. 4,— tot d.c. 4,12½ c.&f. New York verhandeld.

De Cuba statistiek luidt als volgt:

	1923	1922	1921
	Tons	Tons	Tons
Weekontvangsten 18 Aug. '23	14.575	43.604	29.978
Tot sedert 1 Dec. '22-18 Aug. '23	3.316.255	3.634.718	3.096.816
Aantal werkende fabrieken	1	5	4
Weekexport 18 Aug. '23	35.696	70.532	61.657
Totale export 1 Jan.-18 Aug. '23	2.858.550	3.150.649	1.787.611
Totale voorraad 18 Aug. '23	457.711	521.682	1.308.585

Ook in Engeland was de stemming beter, hetgeen hoofdzakelijk op de termijnmarkt voor December tot uitdrukking kwam, welke notering tot Sh. 21/3 verhoogd kon worden. De Augustustermijn blijft tusschen Sh. 23/- en 22/6 schommelen. Eigenaren van stoomende en aangekomen Javasuiker toonen zich meer vasthoudend.

Op Java reageerde de markt het meest op de iets vastere berichten, zoodat de prijs voor Superieur Aug./September levering van f 13,— kon oploopen tot f 13,75, nadat Britsch-Indië op de lage prijzen het een en ander gekocht had.

In Nederland werd voor spoedig aankomende Javasuiker prijzen, varierend van f 27,— tot f 27,37½ be-

taald. Op de Amsterdamsche termijnmarkt bleef de notering voor Augustuslevering om en bij de f 27,—, terwijl Nov./December tusschen f 22,37½ en f 22,75 fluctueerde. Ongeveer 2500 tons werden gedurende de afgelopen week afgesloten.

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per Oct./Dec.	Londen		New York 96 p Ct. Centrifugals	
		Tates Cubes No. 1	White Java f.o.b. per		Amer. Granulated c.t.f.
			Sept./Oct.		Sept./Oct.
23 Aug. '23	f 23 3/16	Sh. 57/3	Sh. 19/6	Sh. 32/- 1)	\$ 5,81
16 „ '23	„ 22 3/8	60/9	18/6	32/- 1)	5,78
23 Aug. '22	„ 21 9/16	59/3	19/-	24/-	4,83
23 Aug. '21	„ 24 3/8	62/-	19/6	28/6	4,86
4 Juli '14	„ 11 13/32	18/-	—	—	3,26

1) Nom.

KATOEN.

Marktbericht van de Heeren Sir Jacob Behrens & Sons, Manchester, d.d. 22 Augustus 1923.

Weerberichten uit Amerika zijn opnieuw ongunstig geweest en prijzen zijn daardoor weer eenigszins gestegen. De vraag naar ruwe katoen is zeer gering, doch speculanten meenen op de tegenwoordige prijzen wel tot aankoop te kunnen overgaan. In Egyptische katoen gaat eveneens weinig om en prijzen zijn vrijwel onveranderd.

Over Amerikaansch garen is weinig te berichten. De positie van de spinners is slechter dan ooit en de jaarlijksche vacantiweek wordt in vele gevallen tot drie weken verlengd. Koopers hebben geen vertrouwen in de tegenwoordige prijzen en nemen een afwachtende houding aan. Voor binnenlandsch verbruik zijn slechts enkele kleine partijtjes verkocht, terwijl voor export iets gedaan schijnt te zijn in 40's en 44's mule voor de ververij. In Egyptische garens gaat weinig om en voor spinners wordt het moeilijk hunne productie te verkoopen. Hier en daar hoort men van enkele spinners, die wel orders hebben geboekt, doch over het algemeen is de toestand zeer onbevredigend.

Omtrent manufacturen is deze week weinig te vermelden. Er zijn wel aanvragen aan de markt voor fancies, terwijl in enkele soorten fabrikanten daarvan goed bezet zijn, zelfs tot levering in het nieuwe jaar. Ook voor gedrukte goederen bestaat eenige vraag, maar in gebleekte goederen en dhooties gaat weinig om en het verschil tusschen biedingen van de overzeesche markten en de vraagprijzen hier blijft nog steeds vrij groot. De berichten van China zijn beter, terwijl de oogstvooruitzichten in Eng.-Indië zeer goed blijven. De vraag naar ruwe en gebleekte shirtings blijft echter gering en voornamelijk voor deze zwaardere goederen en voor de smalle soorten, die in Burnley geweven worden, blijft de toestand het slechtst.

KOFFIE.

(Mededeeling van de Makelaars G. Duuring & Zoon, Kolff & Witkamp, Leonard Jacobson & Zonen en G. Bijdendijk).

Noteeringen en voorraden.

Data	Rio		Santos		Wisselkoers
	Voorraad	Prijs No. 7	Voorraad	Prijs No. 4	
25 Aug. 1923	810.000	20.575	1.259.000	22.500	4 1/8
18 „ 1923	816.000	20.150	1.336.000	22.000	5 1/16
11 „ 1923	848.000	19.125	1.310.000	21.000	5 1/32
25 Aug. 1922	1.854.000	15.250	2.559.000	19.900	7 1/4

Ontvangsten.

Data	Rio		Santos	
	Afgelopen week	Sedert 1 Juli	Afgelopen week	Sedert 1 Juli
25 Aug. 1923....	91.000	625.000	210.000	1.442.000
25 Aug. 1922....	74.000	520.000	167.000	1.004.000

RUBBER.

De markt opende tamelijk vast in de afgelopen week en prijzen zijn aanvankelijk wat omhoog gelopen. Deze stijging kwam spoedig echter weer tot stilstand en aan het eind van de week was de markt weer kalmer.

Het slot was op de volgende noteringen:

			einde voorafgaande week:
Prima Crêpe	Augustus 83	ct.	82 1/2 ct.
1 „	September 83 1/2	„	82 „
1 „	Oct./Dec. 86	„	83 „

Smoked Sheets	Augustus 83	„	82	„
„	September 83½	„	82½	„
„	Oct./Dec. 86	„	84½	„
27 Aug. 1923.				

METALEN.

Loco-Noteringen te Londen:

Data	Koper Standaard	Koper Electro- lytisch	Tin	Lood	Zink
27 Aug. 1923..	64.-/-	69.15/-	190.15/-	24.10/-	32.12/6
20 „ 1923..	64.-/-	70.2/6	186.2/6	24.-/-	32.5/-
13 „ 1923..	64.-/-	69.15/-	182.7/6	24.2/6	31.10/-
3 „ 1923..	64.10/-	71.15/	181.10/-	24.-/-	31.5/-
28 Aug. 1922..	62.-/-	69.-/-	158.7/6	23.15/-	30.12/6
20 Juli 1914..	61.-/-		145.15/-	19.-/-	21.10/-

VERKEERSWEZEN.**VRACHTENMARKT.**

De algemeene toestand van de vrachtenmarkt blijft hetzelfde. De vraag naar ruimte blijft uiterst gering en Maandag was er ook geen vraag naar tonnage voor kolen van Noord-Amerika. De eenige markt vanwaar meerdere booten werden opgenomen is La Plata. De vrachten vandaar zijn eenigszins gerezen. Op het oogenblik is er 20/- no reduction te krijgen voor prompte en September booten. Er zijn echter vele booten beschikbaar, wat een eenigszins sterkere rijzing tegenhoudt. Het is echter nooit met eenige zekerheid te zeggen, wat de La Platamarkt zal doen.

Zooals gezegd was er Maandag geen vraag naar ruimte van Noord-Amerika voor kolen en graanbevrachtingen vonden vandaar in de afgelopen week niet plaats. De cijfers, welke de afgelopen week bedongen werden voor kolen van Noord-Amerika zijn als volgt: Naar Fransch-Atlantische haven \$ 2,15 en naar Rotterdam of Amsterdam \$ 2,10, beide voor prompte belading, naar West-Italië \$ 2,85 en naar La Plata 17/-.

Van Montreal werd zeer weinig ruimte opgenomen. Er werd een boot naar Gothenburg/Stockholm range bevracht tegen 17 cent per 100 lbs. met 2 loshavens, Augustus September ligidagen.

Van Zuid-Afrika werd bevracht naar U. K. Continent tegen 23/6 voor Augustus September aflading.

Van den Donau bleven de vrachten ongeveer hetzelfde, nl. 16/6 tot 16/- voor zwaar graan met September aflading.

Van de Russische havens werd de laatste week geen ruimte opgenomen.

De vraag naar ruimte in het Oosten is ook niet groot, alhoewel de vrachten tamelijk vast zijn, door minder aanbod van ruimte. Van Bombay on deadweight werd 22/6 betaald voor een September October boot.

De vraag naar booten van de Middellandsche Zeehavens was zeer gering.

De uitgaande vrachten van Engeland bleven ongeveer hetzelfde. Naar Montevideo werd 14/3 betaald en naar West-Italië voor een groote boot 8/- en 8/6 voor een van middelmatige grootte.

28 Augustus 1923.

GRAAN.

Data	Petro- grad Londen/ R'dam	Odessa Rotter- dam	Atl. Kust Ver. Staten		San Lorenzo	
			Rotter- dam	Bristol Kanaal	Rotter- dam	Engel- land
20-25 Aug. 1923	—	15/3 ^a	2,10 ¹	—	19/3	19/3
13-18 „ 1923	—	15/3 ^a	2,12 ¹	—	18/9	18/9
21-26 Aug. 1922	—	—	11½ ³	2/9	20/10½	20/10½
22-27 Aug. 1921	—	—	5/6	5/9	—	38/9
Juli 1914	11 d.	7/3	1/11¼	1/11¼	12/-	12/-

KOLEN.

Data	Cardiff				Oostk. Engeland	
	Bordeaux	Genoa	Port Said	La Plata Rivier	Rotter- dam	Gothen- burg
20-25 Aug. '23	6/3	8/4	9/6	15/-	5/6	6/6
13-18 „ '23	5/10½	9/3	10/-	14/3	4/8	6/6
21-26 Aug. '22	6/9	11/6	13/2	15/6	5/9	7/6
22-27 Aug. '21	—	15/-	14/-	14/-	6/7	14/6
Juli 1914	fr. 7,-	7/-	7/3	14/6	3/2	4/-

DIVERSEN.

Data	Bombay West Europa (d. w.)	Birma West Europa (rijst)	Vladoo- stock West Europa	Chili West Europa (salpeter)
20-25 Aug. 1923..	22/6	36/-	35/-	35/-
13-18 „ 1923..	22/6	36/-	35/-	35/-
21-26 Aug. 1922..	19/10	26/-	30/-	32/7½
22-27 Aug. 1921..	30/-	—	—	—
Juli 1914..	14/6	16/3	25/-	22/3

1) \$ per ton kolen. 2) Per ton d.w. 3) Am. cents per 100 lbs.

Graan Petrograd per quarter van 496 lbs. zwaar, Odessa per unit, Ver. Staten per quarter van 480 lbs. zwaar.

Overige noteringen per ton van 1016 KG.

RIJNVAART.

Week van 19—25 Augustus 1923.

De aanvoeren van zeezijde van kolen en erts namen aanmerkelijk af. Scheepsruimte was voldoende beschikbaar, zodat de vrachtprijzen een merkbare verlaging ondergingen.

In het begin van de week noteerde men voor Duitse schepen 2½ ct. en voor Hollandsche 3¼—3½ ct. Deze prijzen liepen op het eind der week terug tot resp. 2 en 2¼ ct.

De waterstand bleef ongeveer stationnair; er werd echter slechts op 1.70 M. afgeladen.

Het sleeploon was genoteerd volgens het 60-cents-tarief.

INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN**Het vraagstuk van de geldruimte in Nederland en de goudpolitiek van de Nederlandsche Bank**

met bijlage:

Nederlandsch-Oost-Indië en de Gold-Exchange-Standaarddoor **Mr. G. VISSERING**

Prijs f 1,50

Het Bankwezen in Nederlandsch West-Indiëdoor **Mr. G. J. FABIUS**

Prijs f 1,50

Verkrijgbaar bij den Boekhandel en bij NIJGH & VAN DITMAR'S UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ, Rotterdam.